

Strasbourg, 12. ožujak 2008

ECRML (2008) 1

EUROPSKA POVELJA O REGIONALNIM ILI MANJINSKIM JEZICIMA

PRIMJENA POVELJE U HRVATSKOJ

Treći krug praćenja

- A.   Izvješće Odbora stručnjaka o Povelji**
- B.   Preporuka Odbora ministara Vijeća Europe o primjeni Povelje od strane Hrvatske**

Europskom poveljom o regionalnim ili manjinskim jezicima predviđen je kontrolni mehanizam za ocjenu načina na koji se Povelja primjenjuje u nekoj državi stranci, a kako bi se, prema potrebi, dale preporuke za poboljšanja njenog zakonodavstva, politike i prakse. Središnji nositelj ovog postupka je Odbor stručnjaka osnovan u skladu s člankom 17. Povelje. Njegova glavna svrha je podnositi Odboru ministara izvješća koja sadrže njegovu ocjenu o tome kako stranke poštuju svoje obveze, zatim ispitati stvaran položaj regionalnih ili manjinskih jezika u državi, te, po potrebi, poticati stranku na postupno postizanje više razine obvezanosti.

Kako bi olakšao ovu zadaću, Odbor ministara je, u skladu s člankom 15.1., donio obrazac početnog periodičnog izvješća koje je stranka obvezna podnijeti Glavnom tajniku. Država treba to izvješće učiniti dostupnim javnosti. Prema tom obrascu država treba izvijestiti o konkretnoj primjeni Povelje, o općoj politici koja se odnosi na jezike zaštićene u skladu s njenim Dijelom II., te podrobnije o svim mjerama koje su poduzete u primjeni odredaba odabranih za svaki zaštićeni jezik u skladu s Dijelom III. Povelje. Stoga je prva zadaća Odbora razmotriti informacije sadržane u početnom periodičnom izvješću za sve relevantne regionalne ili manjinske jezike na području dotične države.

Uloga Odbora je ocijeniti postojeće pravne akte, propise i stvarnu praksu koji se u svakoj zemlji primjenjuju na njene regionalne ili manjinske jezike. On je u skladu s tim utvrdio svoje načine rada. Odbor prikuplja informacije od odnosnih vlasti i od neovisnih izvora unutar države kako bi pokušao dobiti pravedan i korektan osvrt na stvarnu jezičnu situaciju. Nakon prethodnog razmatranja početnog periodičnog izvješća, Odbor po potrebi postavlja određeni broj pitanja svakoj stranci kako bi od vlasti pribavio dodatne informacije o pitanjima koje smatra nedostatno razrađenima u samom izvješću. Nakon pisanog dijela postupka obično slijedi "terenski posjet" izaslanstva Odbora dotičnoj državi. Tijekom tog posjeta izaslanstvo se sastaje s tijelima i udrugama čiji je rad blisko povezan s uporabom odnosnih jezika i savjetuje se s vlastima o pitanjima na koja mu je skrenuta pozornost. Proces prikupljanja informacija je osmišljen na način da se Odboru omogući djelotvornija ocjena primjene Povelje u dotičnoj državi.

Nakon što je dovršio ovaj postupak, Odbor stručnjaka donosi svoje izvješće. Ovo se izvješće podnosi Odboru ministara zajedno s prijedlozima za preporuke za koje bi Odbor ministara mogao odlučiti da će ih, prema potrebi, uputiti državi stranci.

SADRŽAJ

A.	Izvešće Odbora stručnjaka o primjeni Povelje u Hrvatskoj	4
	Glava 1. Popratne informacije	4
	1.1. Ratifikacija Povelje od strane Hrvatske	4
	1.2. Rad Odbora stručnjaka	4
	1.3. Prikaz situacije glede regionalnih ili manjinskih jezika u Hrvatskoj: ažurirani podaci	5
	1.4. Posebna pitanja koja su se pojavila prilikom ocjenjivanja primjene Povelje u Hrvatskoj	5
	Glava 2. Ocjena Odbora stručnjaka u odnosu na Dio II. i Dio III. Povelje	6
	2.1. Ocjena u odnosu na Dio II. Povelje	6
	2.2. Ocjena u odnosu na Dio III. Povelje	11
	2.2.1. <i>Prethodno pitanje glede teritorijalnog domašaja obveza koje je Republika Hrvatska preuzela na temelju Dijela III. Povelje</i>	11
	2.2.2. <i>Ocjena konkretnih obveza koje je Hrvatska preuzela na temelju Dijela III. Povelje</i>	12
	Glava 3. Zaključci	33
	3.1. Zaključci Odbora stručnjaka o tome kako su hrvatske vlasti reagirale na preporuke Odbora ministara	33
	3.2. Nalazi Odbora stručnjaka u trećem krugu praćenja	37
	Prilog I: Instrument o ratifikaciji Povelje od strane Republike Hrvatske	39
	Prilog II: Komentari Vlade Republike Hrvatske	40
B.	Preporuka Odbora ministara Vijeća Europe o primjeni Povelje od strane Hrvatske	44

A. Izvješće Odbora stručnjaka o primjeni Povelje u Hrvatskoj

donio Odbor stručnjaka 21. rujna 2007. godine
podnio Odboru ministara Vijeća Europe
u skladu s člankom 16. Povelje

Glava 1. Popratne informacije

1.1. Ratifikacija Povelje od strane Hrvatske

1. Republika Hrvatska je potpisala i ratificirala Europsku povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima (u daljnjem tekstu "Povelja") te položila svoju ispravu o ratifikaciji 5. studenoga 1997. godine. Povelja je stupila na snagu u odnosu na Hrvatsku 1. ožujka 1998. godine.
2. Isprava o ratifikaciji Hrvatske dana je u Dodatku I ovog Izvješća. Hrvatska je u trenutku ratifikacije izjavila da su regionalni ili manjinski jezici zaštićeni u skladu s Dijelom III. Povelje talijanski, srpski, mađarski, češki, slovački, rusinski i ukrajinski.
3. Prema članku 15. stavku 1. Povelje, države članice dužne su podnositi trogodišnja izvješća u obliku koji je propisao Odbor ministara. Hrvatske su vlasti svoje treće periodično izvješće dostavile glavnom tajniku Vijeća Europe 12. listopada 2006.
4. U svom prethodnom izvješću (ECRML (2005) 3), Odbor stručnjaka za Povelju (u daljnjem tekstu "Odbor stručnjaka") u osnovnim je crtama iznio posebna područja na kojima su moguća poboljšanja politike, zakonodavstva i prakse. Odbor ministara je primio na znanje izvješće koje je podnio Odbor stručnjaka i donio preporuke (RecChL (2005) 2) koje su bile upućene hrvatskim vlastima. Te su preporuke usvojene 7. rujna 2005.

1.2. Rad Odbora stručnjaka

5. Treće izvješće o ocjeni zasniva se na podacima koje je Odbor stručnjaka pribavio iz trećeg periodičnog izvješća Hrvatske i odgovora na dodatni upitnik koji je predan hrvatskim vlastima u veljači 2007. godine, te iz razgovora s predstavnicima regionalnih ili manjinskih jezika u Hrvatskoj i predstavnicima vlade tijekom svog terenskog posjeta od 2. do 4. svibnja 2007. godine. Odbor stručnjaka također je zaprimio komentare od tijela i udruga zakonito osnovanih u Hrvatskoj, dostavljene na temelju članka 16. stavka 2. Povelje.
6. U ovome će izvješću Odbor stručnjaka prvo podsjetiti na otvorena pitanja postavljena u prvom i drugom krugu praćenja, vezano uz poštivanje od strane Hrvatske odredbi iz Dijela II. i III. Povelje, a zatim će se usredotočiti na mjere koje su hrvatske vlasti poduzele kako bi odgovorile na njegove nalaze i na preporuke koje je Odbor ministara uputio hrvatskoj Vladi. Također će naglasiti nova otvorena pitanja uočena tijekom trećeg kruga praćenja. Međutim, Odbor ministara neće komentirati odredbe koje su bile ispunjene u prvom i drugom krugu praćenja, u odnosu na koje nije izviješteno o nikakvim promjenama, što obuhvaća mnoge mjere poduzete u odnosu na talijanski i mađarski jezik.
7. Ovo se izvješće temelji na političkoj i pravnoj situaciji koja je prevladavala u trenutku drugog „terenskog posjeta“ Odbora stručnjaka Hrvatskoj, osim ako je u tekstu izvješća navedeno drugačije.
8. Odbor stručnjaka je ovo drugo izvješće donio 21. rujna 2007. godine.

1.3. Prikaz situacije glede regionalnih ili manjinskih jezika u Hrvatskoj: ažurirani podaci

9. Značajni novi pozitivni pomaci od zadnjeg izvješća uključuju
  - osnivanje obrazovnih savjetnika za regionalne ili manjinske jezike;
  - završetak prvog mandata lokalnih manjinskih vijeća;
  - i 33 postotno povećanje proračuna raspoređenog za potrebe nacionalnih manjina od 2004. godine.
10. Ta su pitanja detaljnije obrađena u nastavku, u točkama 67., 40. – 42. i 17.

1.4. Posebna pitanja koja su se pojavila prilikom ocjenjivanja primjene Povelje u Hrvatskoj

11. Jedno od najtežih otvorenih pitanja kod praćenja provedbe Povelje u Hrvatskoj i dalje je teritorijalni domašaj njezine primjene. Tim se pitanjem detaljno bavi prvo i drugo izvješće o ocjeni (vidi točke 19. – 22. iz prvog i 51. – 62. iz drugog izvješća). Odbor stručnjaka zaključio je da izjava priložena instrumentu ratifikacije „može imati posljedice koje su suprotne duhu Povelje i temeljnim obvezama koje proizlaze iz ugovora.“ Nažalost, usprkos preporuci Odbora ministara (vidi točke 49.-56. u nastavku), nije bilo nikakvih promjena.
12. Osnovni problem s izjavom jest da ona u praksi ostavlja lokalnim vlastima da odluče o teritorijalnoj primjeni Povelje. Odbor stručnjaka smatra da hrvatska izjava ne dovodi do valjanog ograničenja obveza Hrvatske iz Dijela II. i III. Povelje. U skladu s tim, Odbor ministara će ocijeniti situaciju na područjima u kojima postoji tradicionalna zastupljenost i dovoljan broj govornika regionalnih ili manjinskih jezika obuhvaćenih Dijelom III.
13. Odbor stručnjaka bi u sljedećem periodičnom izvješću želio dobiti više informacija o područjima u Hrvatskoj koja ispunjavaju zahtjeve Povelje, ali su isključena zbog izjave.
14. Odbor stručnjaka naglašava da ipak još uvijek postoji potreba da hrvatske vlasti preispitaju izjavu priloženu ispravi o ratifikaciji.

Glava 2. Ocjena Odbora stručnjaka u odnosu na Dio II. i Dio III. Povelje

2.1. Ocjena u odnosu na Dio II. Povelje

Članak 7. Ciljevi i načela

Stavak 1.

U pogledu regionalnih ili manjinskih jezika na područjima na kojima se ti jezici rabe i u skladu sa položajem svakog jezika, ugovorne stranke zasnivat će njihovu politiku, zakonodavstvo i praksu na slijedećim ciljevima i načelima:

- b) poštivanje integriteta zemljopisnog područja svakog regionalnog ili manjinskog jezika s ciljem osiguranja da postojeće ili nove administrativne podjele ne predstavljaju zapreku za promicanje odgovarajućeg regionalnog ili manjinskog jezika;**

15. U svom prvom i drugom izvješću o ocjeni (vidi točku 31. iz prvog i 17.-19. iz drugog izvješća), Odbor stručnjaka je zapazio kako reorganizacija područne uprave početkom 1990.-tih nije bila na korist promicanja regionalnih ili manjinskih jezika. Odbor stručnjaka je utvrdio da je podjela na manje upravne jedinice dovela do rascjepkanog uvođenja ravnopravne i službene¹ uporabe odgovarajućih regionalnih ili manjinskih jezika. Nadalje, ovaj status nije primijenjen na gradove koji su bili glavna upravna središta nekog područja u kojem se govorio regionalni ili manjinski jezik. To je i nadalje problem i posebice utječe na grad Daruvar u odnosu na češki jezik te na grad Beli Manastir u odnosu na mađarski jezik.

- c) potrebi za odlučnu akciju na promicanju regionalnih ili manjinskih jezika sa ciljem njihova očuvanja;**

16. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točku 22.), Odbor stručnjaka je smatrao da su državna sredstva za promicanje regionalnih ili manjinskih jezika bila nedovoljna te da su se neki govornici regionalnog ili manjinskog jezika u znatnoj mjeri oslanjali na podršku matičnih država. Stoga je potaknuo hrvatske vlasti na povećanje financijskih mjera posvećenih ispunjavanju obveza iz Povelje.

17. U trećem se periodičnom izvješću navodi da su državna sredstva raspoređena za potrebe nacionalnih manjina povećana za 33% od 2004. do 2005. godine. To su govornici regionalnih ili manjinskih jezika pozdravili, a Odbor stručnjaka pohvaljuje hrvatske vlasti na poduzimanju ovih odlučnih koraka.

- d) pogodovanje i/ili poticanje uporabe regionalnih ili manjinskih jezika u govoru i pismu, u javnom i privatnom životu;**

18. Zakon o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina predviđa javnu uporabu regionalnih ili manjinskih jezika, u određenom kontekstu. Međutim, u praksi, čak i ondje gdje se taj zakon primjenjuje, uporaba se često svodi na zaglavlje dopisa i javne natpise. Osim ove uporabe, ti jezici nisu jako vidljivi u javnom životu. Pristup tijela vlasti je više reaktivan nego proaktivan. Ona se oslanjaju na izostanak pritužaba i zahtjeva govornika tih jezika, dok provedba Povelje od tijela vlasti traži da poduzmu pozitivne mjere te potiču i promiču uporabu regionalnih ili manjinskih jezika u javnom životu.

19. Na temelju članka 11. Povelje, Hrvatska se odlučila za obveze glede regionalnih ili manjinskih jezika koje se odnose samo na sredstva javnog priopćavanja u javnom vlasništvu. Odbor stručnjaka zamijetio je postojanje sredstava javnog priopćavanja u privatnom vlasništvu koji su na odgovarajućem regionalnom ili manjinskom jeziku te pohvaljuje hrvatske

¹ Ove su riječi preuzete iz Zakona o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, a zapravo znače uporabu relevantnog regionalnog ili manjinskog jezika kao drugog službenog jezika.

vlasti za provedbu sustava koji osigurava financijske poticaje za uporabu regionalnih ili manjinskih jezika u privatnim elektronskim medijima.

f) poduzimanje odgovarajućih mjera u svrhu nastave i izučavanja regionalnih ili manjinskih jezika na svim odgovarajućim stupnjevima;

20. O ovom je pitanju riječ u članku 8. (vidi točke 60. – 121. u nastavku).

g) davanje pogodnosti koje će omogućiti da osobe koje se ne služe regionalnim ili manjinskim jezikom, a žive na području gdje se on rabi, nauče taj jezik ako to žele;

21. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točku 32.), Odbor stručnjaka je utvrdio da, uz iznimku talijanskog jezika, nisu postojale nikakve pretpostavke koje bi omogućile osobama koje nisu govornici regionalnog ili manjinskog jezika da taj jezik nauče te je potaknuo hrvatske vlasti na dostavu dodatnih podataka o mogućnostima koje se osobama koje nisu govornici regionalnog ili manjinskog jezika, a žive na području gdje se taj jezik rabi, pružaju u pogledu učenja tog jezika ako to žele, uključujući jezike različite od talijanskog.

22. Tijekom „terenskog posjeta“, Odbor stručnjaka je obaviješten da znanje određenog regionalnog ili manjinskog jezika nije preduvjet za upis u obrazovanje na tom jeziku. Primjerice, predstavnici mađarske škole u Osijeku rekli su da su imali učenike različitih predznanja koji školu završavaju s tečnim poznavanjem mađarskog.

23. U odnosu na obrazovanje odraslih, jedini odgovor koji je Odbor stručnjaka zaprimio od hrvatskih vlasti jest da Savjet za nacionalne manjine može pokrenuti inicijative zajedno s lokalnim školama za podučavanje regionalnog ili manjinskog jezika za osobe koje nisu govornici tog jezika, što između ostalog ovisi o raspoloživim resursima i razini interesa. Stoga se čini da do sada nisu poduzeti nikakvi praktični koraci u ovom smjeru.

24. Odbor stručnjaka smatra da je sadašnja obveza od velikog značaja u svjetlu daljnjeg smanjenja broja govornika regionalnih ili manjinskih jezika u Hrvatskoj (vidi drugo izvješće o ocjeni, točka 10.), a relevantna je i u odnosu na njegovanje međusobnog razumijevanja (vidi članak 3. stavak 3. Povelje i prvo izvješće o ocjeni za Slovačku (ECRML(2007)1, točka 65.).

25. Odbor stručnjaka potiče hrvatske vlasti da osiguraju pretpostavke kojima će odraslim osobama koje nisu govornici regionalnog ili manjinskog jezika omogućiti da ga nauče ukoliko to žele.

h) poticanje izučavanja i istraživanja o regionalnim i manjinskim jezicima na sveučilištima ili odgovarajućim institucijama;

26. O ovome će podrobnije biti riječi pod Dijelom III. (vidi točke 104. – 110.).

i) poticanje odgovarajućih vrsta međudržavnih razmjena u područjima na koje se odnosi ova Povelja za regionalne ili manjinske jezike koji su isti ili slični u dvije ili više država.

27. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 34.-36.), Odbor stručnjaka se uglavnom bavio prekograničnim razmjenama na području sredstava javnog priopćavanja u odnosu na talijanski jezik u Kopru/Capodistriji u Sloveniji. Odbor stručnjaka je stoga potaknuo hrvatske vlasti da u suradnji sa Slovenijom istraže mogućnosti promicanja emitiranja programa radija i televizije Koper/Capodistria na talijanskom jeziku za čitav hrvatski dio Istre i Grad Rijeku.

28. Prema podacima dobivenim od predstavnika govornika talijanskog jezika, iako je o ovom pitanju bilo riječi i sa slovenskim i hrvatskim vlastima, činjenica da se talijanski radio i televizija iz Kopra/Capodistrije sada primaju putem satelita i u Hrvatskoj, rezultat je financiranja talijanskih vlasti.

29. U odnosu na rusinski jezik, Odbor stručnjaka je potaknuo hrvatske vlasti da dostave podatke o prekograničnim razmjenama s onim zemljama u kojima se govori rusinski, kao što je Mađarska i Slovačka (vidi drugo izvješće o ocjeni, točka 37.). Hrvatske vlasti nisu dostavile takve podatke.

30. Predstavnik govornika rusinskog jezika obavijestio je Odbor stručnjaka tijekom terenskog posjeta da se održavaju razmjene s Vojvodinom/Srbijom u kojima postoji prilično velika zajednica govornika rusinskog, osobito na području sredstava javnog priopćavanja i obrazovanja. Međutim, Odboru stručnjaka nije jasno u kojoj su mjeri hrvatske vlasti uključene u promicanje i podršku takvim razmjenama.

Stavak 3.

Ugovorne stranke obvezuju se promicati, svim odgovarajućim sredstvima, međusobno razumijevanje između svih jezičnih grupa u zemlji te naročito uključiti poštivanje, razumijevanje i snošljivost u pogledu regionalnih ili manjinskih jezika među ciljeve nastave i obrazovanja njihovih zemalja te davati potporu masovnim medijima da slijede iste ciljeve.

31. Odbor stručnjaka na početku podsjeća, kao što je to učinio i u svom prethodnom izvješću (vidi točku 39. drugog izvješća o ocjeni) da iskustvo dokazuje da je mjera u kojoj je manjinski jezik zaštićen ili se promiče povezana s načinom na koji ga doživljavaju govornici većinskog jezika. Stoga je podizanje razine svijesti među većinskim stanovništvom od presudne važnosti, osobito na područjima gdje se govori manjinski jezik. Kao što je naznačeno u ovoj obvezi, dva su područja osobito važna u ovom pogledu: obrazovanje i sredstva javnog priopćavanja.

32. Iako priznaje da se stav većinskog stanovništva prema govornicima regionalnih ili manjinskih jezika tijekom proteklih godina poboljšao, Odbor stručnjaka ipak je otkrio da se manje snošljivosti pokazuje prema srpskoj manjini, i to zbog nedavnog rata (vidi točke 43.-44. drugog izvješća o ocjeni). Odboru stručnjaka također nije bilo jasno kako se snošljivost prema regionalnim ili manjinskim jezicima odražava u nastavnom programu učenika koji su govornici hrvatskog. Stoga je potaknuo hrvatske vlasti:

- da u opći nastavni plan i program predviđen za hrvatske učenike uvrste odgovarajuće elemente određenih kultura izražene regionalnim ili manjinskim jezicima koji se govore u Hrvatskoj, i to kao sastavnom dijela hrvatske kulturne baštine u Hrvatskoj, stvarajući tako pozitivniji stav među učenicima koji pripadaju hrvatskoj jezičnoj većini;
- da usvoje politiku stvorenu radi podizanja razine svijesti o regionalnim ili manjinskim jezicima u sredstvima javnog priopćavanja i odvraćanja od nesnošljivog ili ponižavajućeg govora.

33. Stoga je, kao prvenstveno pitanje, Odbor stručnjaka preporučio da hrvatske vlasti **promiču osviještenost i snošljivost prema regionalnim ili manjinskim jezicima i kulturi koju oni predstavljaju kao sastavnom dijelu kulturne baštine Hrvatske, i to kako u općem nastavnom planu i programu na svim razinama obrazovanja, tako i u sredstvima javnog priopćavanja [RecChL(2005)2, Preporuka 2].**

34. Na području obrazovanja, Odbor stručnjaka nažalost nije primio bilo kakve konkretne podatke od hrvatskih vlasti o poduzetim mjerama za promicanje osviještenosti i snošljivosti prema regionalnim ili manjinskim jezicima, a niti o tome govori li novi nastavni plan i program o tom pitanju. Odbor stručnjaka pozdravio bi te informacije u sljedećem periodičnom izvješću.

35. Na području sredstava javnog priopćavanja, Odbor stručnjaka je svjestan da Zakon o elektroničkim medijima sadrži odredbe kojima je cilj promicanje snošljivosti i razumijevanja u odnosu na pripadnike nacionalnih manjina i uporabu regionalnih ili manjinskih jezika.

36. Međutim, iz podataka prikupljenih tijekom terenskog posjeta od predstavnika govornika gotovo svih regionalnih ili manjinskih jezika, ne čini se da se situacija na terenu poboljšala. Predstavnicima su bili osobito ogorčeni na privatna sredstva javnog priopćavanja za koja tvrde da imaju tendenciju samo pokrivati senzacionalističke vijesti o nacionalnim

manjinama te ih prikazivati u negativnom svjetlu. Prema Savjetu za nacionalne manjine, stav prema nacionalnim manjinama i politički interes za njih ovise o političkoj situaciji u susjednim matičnim državama.

37. Odbor stručnjaka naglašava važnost promicanja poštovanja, razumijevanja i snošljivosti u odnosu na regionalne ili manjinske jezike te primjećuje da je na ovom području potrebno poduzeti dodatne mjere.

Stavak 4.

U određivanju njihove politike prema regionalnim ili manjinskim jezicima ugovorne stranke uzimat će u obzir potrebe i želje izražene od strane grupa koje rabe te jezike. Njih treba ohrabriti da uspostave tijela ukoliko je to potrebno u cilju savjetovanja državnih tijela u svim pitanjima koja se odnose na regionalne ili manjinske jezike.

38. Na državnoj razini, Savjet za nacionalne manjine savjetuje tijela vlasti u pitanjima koja se odnose na regionalne ili manjinske jezike. Od govornika nisu zaprimljene nikakve pritužbe te se čini da Savjet dobro funkcionira.

39. Također postoji Saborski odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina koji se aktivno zanima za regionalne ili manjinske jezike.

40. Dodatno je osmišljen i sustav vijeća nacionalnih manjina i predstavnika nacionalnih manjina (uspostavljen od 2003. godine), dijelom kako bi se osiguralo da se uzmu u obzir potrebe i želje govornika regionalnog ili manjinskog jezika na lokalnoj razini. Osim toga, Hrvatska ima brojne dobro etablirane i aktivne nevladine organizacije koje promiču regionalne ili manjinske jezike. Mnoge od tih nevladinih organizacija održavaju dijalog s tijelima vlasti.

41. Tijekom terenskog posjeta, Odbor stručnjaka zaprimio je određene naznake da nisu sva lokalna vijeća nacionalnih manjina djelotvorna u ispunjavanju ove uloge. U razloge za to ubrajaju se: nedostatak razumijevanja uloge vijeća od strane lokalnih vlasti i vijeća nacionalnih manjina, nedovoljni resursi i neodgovarajuća edukacija.

42. Odbor stručnjaka ima na umu da je to razmjerno nova situacija te sa zadovoljstvom primjećuje da se radi na početnim teškoćama u komunikaciji i edukaciji. Odbor stručnjaka se nada u sljedećem periodičnom izvješću dobiti više informacija o funkcioniranju lokalnih vijeća nacionalnih manjina.

2.1.1 Stanje u pogledu slovenskog jezika

43. U drugom izvješću o ocjeni (točke 48. – 50.), Odbor stručnjaka je izvijestio da je na raspolaganju imao podatke koji su ukazivali na tradicionalnu prisutnost slovenskog jezika u Hrvatskoj kao teritorijalnog jezika te je potaknuo hrvatske vlasti na razjašnjavanje pitanja tradicionalne prisutnosti slovenskog jezika u Republici Hrvatskoj, i to u suradnji s govornicima tog jezika. Odbor ministara dao je i takvu preporuku [**RecChL(2005)2, Preporuka 8**].

44. U svojem trećem periodičnom izvješću (stranica 12), hrvatske vlasti tvrde da slovenska nacionalna manjina ne čini 1/3 stanovništva niti u jednom gradu, općini ili regiji, što je uvjet za uvođenje ravnopravne i službene uporabe jezika. Međutim, tradicionalna i teritorijalna prisutnost slovenskog jezika u Hrvatskoj je ono što određuje primjenu Povelje na taj jezik, a ne status slovenskog jezika prema hrvatskom pravu.

45. U svojim odgovorima na dodatni upitnik, hrvatske su vlasti potvrdile da postoji tradicionalna naseljenost osoba koje pripadaju slovenskoj nacionalnoj manjini u nekim koncentriranim područjima uz granicu sa Slovenijom. Tijekom terenskog posjeta, Odbor stručnjaka dobio je dokaze da ta zajednica koristi slovenski jezik. Shodno tome, Odbor stručnjaka zaključuje da slovenski jezik ispunjava uvjete za dobivanje zaštite u skladu s Dijelom II. Povelje.

46. Iz podataka koji su na raspolaganju Odboru stručnjaka, slovenski ima koristi od sustava vijeća i predstavnika nacionalnih manjina. Slovenski se također podučava u školama, iako Odbor stručnjaka ne raspolaže pojedinostima o tome.

47. Imajući na umu gore navedene nalaze (vidi točku 45.), Odbor stručnjaka bi želio od hrvatskih vlasti dobiti daljnje informacije o tome kako primjenjuju Dio II. Povelje u na slovenski jezik u Hrvatskoj.

2.1.2 Istro-romanski

48. Postoje dokazi o tradicionalnoj prisutnosti male zajednice govornika jezika koji se naziva istro-romanski u Istri. Odbor stručnjaka bi u sljedećem periodičnom izvješću pozdravio podatke o tom jeziku.

2.2. Ocjena u odnosu na Dio III. Povelje

2.2.1. Prethodno pitanje glede teritorijalnog domašaja obveza koje je Republika Hrvatska preuzela na temelju Dijela III. Povelje

49. U svojem zadnjem izvješću o ocjeni (vidi točke 51. – 62.), Odbor stručnjaka još se jednom dotakao problematičnog pitanja izjave koja je priložena ispravi o ratifikaciji i novim zakonskim odredbama koje određuju teritorijalni domašaj primjene Povelje u Hrvatskoj. Odbor je utvrdio dvije glavne poteškoće koje proizlaze iz hrvatske ratifikacije: prvo, Odbor stručnjaka nije mogao utvrditi područja obuhvaćena Dijelom III., i drugo, na onim područjima na kojima se nisu primjenjivali automatski kriteriji (npr. prag od 1/3, međunarodni sporazumi), odluka o tome hoće li se primjenjivati Dio III. Povelje prepuštena je lokalnim i područnim vlastima. To je uzrokovalo probleme, primjerice u gradovima kao što je Daruvar za češki jezik, Beli Manastir za mađarski i Rijeka za talijanski.

50. Odbor stručnjaka potaknuo je hrvatske vlasti:
- da u svjetlu novodonesenih zakona i prepreka za koje se čini da ih postavlja u odnosu na djelotvornu primjenu Povelje preispitaju izjavu priloženu ispravi o ratifikaciji;
  - da odrede područja na kojima su jezici obuhvaćeni Poveljom značajno i tradicionalno prisutni; a na koje bi se trebale primjenjivati obveze iz Dijela III.,
  - da prilagode domaći pravni okvir kako bi osigurale djelotvornu provedbu Povelje, osobito u slučajevima u kojima za jezike koji su značajno i tradicionalni prisutni nije propisana ravnopravna i službena uporaba.

51. U skladu s tim, Odbor ministara usvojio je sljedeću preporuku: **“da u svjetlu situacije na terenu i opažanja koje je Odbor stručnjaka iznio u svom izvješću, pojedinačno navedu, u trećem periodičnom izvješću, općine na koje se trebaju primjenjivati obveze iz Dijela III. Povelje te preispitaju izjavu priloženu instrumentu o ratifikaciji;”**
[RecChL(2005)2 Preporuka 1].

52. Odgovor Vlade na preporuku Odbora ministara nije zadovoljavajući (vidi stranicu 9). Jasno je da nisu poduzeti koraci kako bi se preispitala izjava, a niti kako bi se odredila područja općina na koje se odnosi Dio III. Povelje.

53. Osim ponavljanja podataka danih u drugom periodičnom izvješću, Vlada u svojem trećem periodičnom izvješću navodi da „su jezici kojima se koriste nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj neteritorijalni“. Ta je izjava proturječna rezervi koja je sadržana u instrumentu o ratifikaciji, naime da se odredbe članka 7.5 Povelje ne primjenjuju, isključujući time neteritorijalne jezike iz Dijela II. Povelje. Nadalje, očito je netočno navesti da je (primjerice) talijanski jezik neteritorijalni jezik u Istri.

54. Na kraju je Vlada izjavila da će ponovno razmotriti područje primjene te izvijestiti o svojem stajalištu u sljedećem periodičnom izvješću.

55. Izjava priložena instrumentu o ratifikaciji te provedba domaćeg prava u praksi nastavlja stvarati nepotrebne prepreke punoj provedbi Povelje. Iz gledišta govornika regionalnih ili manjinskih jezika, to može voditi zabuni i frustraciji pri pokušajima da koriste svoj jezik u komunikaciji sa sudovima i upravnim tijelima (članci 9. i 10.).

56. Imajući na umu preporuku Odbora ministara, Odbor stručnjaka izražava svoje razočaranje činjenicom da se hrvatske vlasti nisu pozabavile ovim temeljnim pitanjem te bi želio dobiti mišljenje koje su vlasti obećale.

2.2.2. Ocjena posebnih obveza koje je Hrvatska preuzela na temelju Dijela III. Povelje

Uvodne napomene o pristupu Odbora stručnjaka drugom izvješću o ocjeni

57. Odbor stručnjaka je detaljnije ispitujući postojeću zaštitu jezika predviđenih za primjenu zaštitnih mehanizama iz Dijela III. Povelje. Radi se o češkom, mađarskom, talijanskom, srpskom, slovačkom, rusinskom i ukrajinskom jeziku.

58. Uz primjenu gore opisanog usredotočenog pristupa (vidi točku 6.), Odbor stručnjaka neće komentirati odredbe u odnosu na koje nisu postavljena važnija pitanja u prvom i/ili drugom izvješću te za koje nije primio nikakve nove elemente kojima bi se tražilo preispitivanje ocjene ili različiti prikaz njihove provedbe. Riječ je o sljedećim odredbama:

- Članak 9., stavak 1.c. iii;
- Članak 9., stavak 1.d;
- Članak 9., stavak 2;
- Članak 10., stavak 1.a.iv;
- Članak 10., stavak 3.b i c;
- Članak 10., stavak 5;
- Članak 11., stavak 2;
- Članak 12., stavak 1.f;
- Članak 13., stavak 1.a i b;
- Članak 14., stavak b.

59. Odbor stručnjaka stoga upućuje na zaključke donesene u ranijim izvješćima, ali zadržava pravo ponovno ocijeniti situaciju u kasnijoj fazi.

Članak 8. – Obrazovanje

Opća pitanja:

Minimalni broj učenika -

60. U svojem prvom i drugom izvješću o ocjeni, Odboru stručnjaka nedostajali su podaci o tome da li se zahtijeva minimalni broj učenika kako bi se ustrojio predškolski odjel i kako bi se ustrojio razredni odjel u osnovnoj školi te je li to pravo na koje se je moguće pozvati.

61. Prema podacima koje su dostavile hrvatske vlasti, otkako je 2000. godine donesen Zakon o obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina, ne postoji minimalni prag za ustrojavanje razrednog odjela u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama ili tehničkom i strukovnom obrazovanju. Međutim, prema informacijama dobivenim tijekom terenskog posjeta, ovaj se propis razlikuje u praksi. Prag u Osječko-baranjskoj županiji kreće se od 1-3 učenika. U Rijeci je, primjerice, potrebno 5 učenika kako bi se ustrojio talijanski razredni odjel, a u nekim slučajevima, ukoliko ima manje učenika, razredni se odjeli mogu spajati.

62. Postoje tri osnovna modela obrazovanja:

- model A predviđa da se sva poduka odvija na jeziku i pismu nacionalne manjine uz obvezno učenje hrvatskog jezika; u pravilu se ovaj model koristi u posebnim ustanovama, ali može se koristiti i u posebnim odjelima škola u kojima prevladava hrvatski jezik;
- model B je dvojezičan, pri čemu se prirodna skupina predmeta podučavaju na hrvatskom, a društvena skupina, odnosno predmeti koji se odnose na manjinu podučavaju se na jeziku i pismu manjine, u posebnim razrednim odjelima;
- model C sastoji se od posebnog programa nastave u načelu od pet sati tjedno, uz cjelokupni program nastave na hrvatskom jeziku, a obuhvaća nastavu iz jezika i

književnosti, povijesti, zemljopisa, glazbene i likovne kulture, sve vezano uz dotični manjinski jezik (ali vidi točke 82. – 91. u nastavku).

Udžbenici

63. U drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 68. – 71.), Odbor ministara izrazio je zabrinutost zbog nedostatka odgovarajućih nastavnih materijala, što se odnosilo na sve jezike obuhvaćene Dijelom III. Odbor stručnjaka zauzeo je stajalište da bi hrvatske vlasti trebale poduzeti mjere pružanja potpore sustavnijem osiguranju izvornih nastavnih materijala, jačanju suradnje s matičnim državama kako bi se uvezli nastavni materijali i, konačno, ulaganju većih resursa u odgovarajuće prijevode hrvatskih nastavnih materijala.

64. Na temelju ovog zapažanja, Odbor ministara pozvao je hrvatske Vlasti da “[...] **osiguraju odgovarajuće nastavne materijale za odgoj i obrazovanje na manjinskim jezicima**” [RecChL(2005)2; Preporuka 4].

65. Odbor stručnjaka razumije da su poteškoće u dobivanju odgovarajućih nastavnih materijala bile povezane s velikim brojem različitih odobrenih udžbenika i praktičnom poteškoćom da ih se sve prevede. Predstavnici Ministarstva obrazovanja obavijestili su Odbor stručnjaka tijekom terenskog posjeta da je odlučeno da će se od rujna 2007. smanjiti velik broj različitih raspoloživih udžbenika. Udžbenici će biti osigurani besplatno, uključujući inačice na regionalnim ili manjinskim jezicima. Ukoliko se to učini za sve jezike iz Dijela III., to bi bilo u skladu s preporukom Odbora ministara.

66. Odbor ministara želio bi u sljedećem periodičnom izvješću dobiti potvrdu o tome da je ta odluka provedena.

Stručni savjetnici

67. Treće periodično izvješće sadrži podatke o imenovanju stručnih savjetnika za regionalne ili manjinske jezike u rujnu 2005. Postoji po jedan savjetnik za srpski, talijanski, mađarski, slovački i češki jezik. Oni savjetuju učitelje i nastavnike o nastavnim metodama za satove na manjinskom jeziku. Organiziraju seminare za učitelje i nastavnike, osmišljavaju nove nastavne programe, a neki surađuju sa svojim matičnim državama. Druga zadaća je pratiti napredak u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama. Ministarstvo obrazovanja obavijestilo je Odbor stručnjaka da se od svakog od stručnih savjetnika tražilo da izrade godišnje izvješće o situaciji s vlastitim regionalnim ili manjinskim jezikom u obrazovanju te da ga predaju Ministarstvu obrazovanja.

68. Ne postoje savjetnici za ukrajinski i rusinski jezik, iako je rusinski sugovornik obavijestio Odbor stručnjaka da se o tome trenutačno pregovara s hrvatskim vlastima.

69. Odbor stručnjaka je zadovoljan uvođenjem stručnih savjetnika te ih smatra ključnom i važnom strukturom podrške obrazovanju. S obzirom na višestruke zadaće koje su savjetnici preuzeli, neki od savjetnika su se požalili da su preopterećeni poslom, posebice u odnosu na one jezike koje imaju usporedivo više govornika i više škola. Stoga bi bilo potrebno proširiti položaj nekih savjetnika na puno radno vrijeme te zaposliti više savjetnika za neke jezike (tj. mađarski, talijanski). Odbor stručnjaka obaviješten je da se o takvom koraku već pregovara u odnosu na obrazovanje na talijanskom jeziku.

70. Odbor stručnjaka potiče vlasti da imenuju jednog ili više savjetnika za rusinski i ukrajinski jezik (vidi također točke 116. – 121. o obrazovanju učitelja i nastavnika). Također potiče vlasti da osiguraju dovoljne resurse i osoblje kako bi savjetnicima omogućili djelotvorno ispunjavanje njihovih uloga.

Proaktivne mjere

71. Konačno, Odbor stručnjaka bi želio naglasiti da obveze koje je Hrvatska preuzela u skladu s člankom 8., vezano uz sve razine obrazovanja, zahtijevaju proaktivan pristup vlasti (vidi također drugo izvješće o ocjeni za Švedsku, točke 79. – 81.). Ne čini se da su tijela lokalne vlasti i škole u potpunosti svjesni svojih obveza u odnosu na obrazovanje na regionalnim ili manjinskim jezicima. Također se čini da postoji nedostatak svijesti među nekim od jezičnih zajednica o prednostima dvojezičnog obrazovanja. Odbor stručnjaka smatra da bi savjetnici za nastavu i lokalna vijeća manjina mogli imati ključnu ulogu kao posrednici u ovom pogledu.

72. U trećem periodičnom izvješću (vidi str. 10), hrvatske vlasti navode da su ravnatelji škola dužni ponuditi upitnik roditeljima koji upisuju svoju djecu u školu, a u kojem ih se informira o različitim modelima obrazovanja. Odbor stručnjaka pozdravlja ovu inicijativu kao način podizanja svijesti te bi želio dobiti više podataka o tome u sljedećem periodičnom izvješću.

“Stavak 1.

U pogledu obrazovanja ugovorne stranke obvezuju se da na području na kojem se ti jezici rabe, u skladu sa stanjem svakog od tih jezika i bez štete za nastavu službenih jezika:

- a) i. *omoguće predškolsko obrazovanje na odgovarajućem regionalnom ili manjinskom jeziku; ili*
- ii. *omoguće da se značajni dio predškolskog obrazovanja odvija na relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku; ili*
- iii. **primjene jednu od mjera navedenih gore pod i. i ii. barem na one učenike čije obitelji to zahtijevaju i čiji je broj dovoljan; ili**

73. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točku 75.), Odbor stručnjaka je zabilježio da ne postoji odgovarajući oblik predškolskog odgoja u odnosu na rusinski i ukrajinski te je zaključio da ta obveza nije ispunjena za rusinski i ukrajinski jezik. Odbor je potaknuo hrvatske vlasti da postojeći sustav predškolskog odgoja prošire i na rusinski i ukrajinski jezik. Na temelju ove preporuke, Odbor ministara uputio je sljedeću preporuku hrvatskim vlastima: da **“ponude predškolski odgoj i naobrazbu na rusinskom i ukrajinskom jeziku [...]”** [RecChL(2005)2, Preporuka 2].

74. Kao odgovor na ovu preporuku, hrvatske su vlasti u svojem trećem periodičnom izvješću (vidi stranicu 10) naglasile da je predškolski odgoj u nadležnosti lokalne samouprave, a u dodatnim informacijama ističu da predškolski odgoj na rusinskom i ukrajinskom nije osiguran zbog nedostatka zanimanja govornika.

75. Odbor stručnjaka naglašava da često u odnosu na regionalne ili manjinske jezike postoji potreba da se osigura obrazovanje, čak i ako nije iskazana potražnja. Postojanje ponude često stimulira potražnju. Drugim riječima, ukoliko ljudi znaju da nešto postoji, tražit će to.

76. U svakom slučaju, tijekom terenskog posjeta, predstavnici govornika rusinskog i ukrajinskog obavijestili su Odbor stručnjaka da je podnesen zahtjev za osnivanjem trojezične predškolske ustanove u selu Petrovci, u Vukovarsko-srijemskoj županiji, prema Modelu C. Odbor stručnjaka razumije da je to početak i želio bi dobiti više podataka o tome u sljedećem periodičnom izvješću.

77. Uspoređujući statistike o broju djece koja prolaze kroz predškolsko obrazovanje u Modelu A (=poduka na regionalnom ili manjinskom jeziku) u drugom i trećem periodičnom izvješću, broj djece u mađarskim predškolskim ustanovama porastao je sa 63 u 2001. na 150 u 2006., dok je za češki i talijanski taj broj ostao razmjerno stabilan. Došlo je do pada broja učenika u odgoju i obrazovanju na srpskom jeziku, čiji se broj smanjio s 410 u 2001. na 326 u 2006.

78. Predstavnici govornika mađarskog i talijanskog obavijestili su Odbor stručnjaka o sve većoj potražnji za predškolskim odgojem na tim jezicima. Međutim, u slučaju mađarskog, bilo je teškoća da se osigura prostor. U slučaju talijanskog, predstavnici govornika tog jezika rekli su da su se pregovori o uspostavi nove predškolske ustanove u Zadru oduljili.

79. Odbor stručnjaka potiče hrvatske vlasti da poduzmu konkretne mjere kako bi ispunili sve veću potrebu za predškolskim odgojem na mađarskom i talijanskom.

80. U odnosu na predškolski odgoj na slovačkom, Odbor stručnjaka je u prethodnom krugu praćenja utvrdio da je ta obveza ispunjena. Međutim, u ovom krugu praćenja, Odbor stručnjaka je primio podatke koji ukazuju na to da možda više nema učenika koji predškolski odgoj i obrazovanje pohađaju na slovačkom. Odbor stručnjaka ne zna da li je to zato što više ne postoji takva ponuda, ili zato što ne postoji potražnja. Odbor stručnjaka stoga ne može donijeti zaključak o toj obvezi u odnosu na slovački jezik te traži daljnja pojašnjenja u sljedećem periodičnom izvješću.

81. Odbor stručnjaka svejedno smatra da je ta obveza ispunjena u odnosu na talijanski, mađarski, češki i srpski jezik, ali trenutačno nije ispunjena za rusinski i ukrajinski.

Osnovno obrazovanje

- b) i. učine dostupnim osnovno obrazovanje na relevantnim regionalnim ili manjinskim jezicima; ili*
- ii. učine dostupnim značajan dio osnovnog obrazovanja na relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku; ili*
- iii. poduzmu mjere u okviru osnovnog obrazovanja za nastavu relevantnog regionalnog ili manjinskog jezika kao integralnog dijela školskog programa; ili*
- iv. primijene jednu od mjera predviđenih gore pod i. do iii. barem na one učenike čije obitelji to zahtijevaju, a čiji je broj dostatan;**

82. Izjava hrvatskih vlasti u njihovom trećem periodičnom izvješću ne pruža daljnja objašnjenja glede ove preporuke. Samo se navodi da je Model C poseban nastavni program koji se sastoji od pet sati nastave tjedno, o jeziku i kulturi dotične nacionalne manjine. Model C se primjenjuje na nekoliko jezika, ali slovački, rusinski i ukrajinski koriste samo taj model, dok se na druge jezike primjenjuju i drugi modeli.

83. Vlada je u dodatnim informacijama obavijestila Odbor stručnjaka da se obrazovanje u Modelu C osigurava na fleksibilan način, ovisno o raspoloživim ljudskim, prostornim i drugim kapacitetima te da o tome odlučuje svaka pojedinačna škola, iako je cilj da ti satovi budu u okviru uobičajenih nastavnih sati. To znači da se može razlikovati da li se satovi odvijaju unutar redovitog nastavnog programa ili izvan njega te da se razlikuje i broj sati, koji može iznositi i samo po 2 nastavna sata tjedno.

84. Međutim, u praksi, na temelju dobivenih dokaza, čini se da se nastavni sati u okviru Modela C gotovo uvijek odvijaju dodatno, uz redoviti program. Prema hrvatskim vlastima, jedan od razloga za to jest što većina škola u Hrvatskoj izvan malih naselja radi u dvije smjene. To znači da postoje ograničeni kapaciteti da se organiziraju dodatni satovi na regionalnom ili manjinskom jeziku u rasporedu bilo koje smjene.

85. Tijekom terenskog posjeta, Odbor stručnjaka je obaviješten da je u dvije nove škole u dva sela nedavno uvedeno obrazovanje po Modelu C za slovački, za ukupno 20 učenika. Prema navodima tijela vlasti, postoji ukupno 7 škola koje koriste Model C za slovački, s ukupno 505 učenika.

86. Model C se primjenjuje za ukupno 80 rusinskih učenika u dvije škole te za oko 30 ukrajinskih učenika u jednoj školi. Predstavnici relevantnih općina su tijekom terenskog posjeta obavijestili Odbor stručnjaka da postoji problem s prijevozom do škole. Zbog općenitog pada u broju stanovnika, uzrokovanog ratom, autobusi rjeđe voze. Postoje planovi da se osnuje nova škola u Cakovcima za učenike iz svih 5 naselja, ali nije jasno kako će to doprinijeti rješavanju tog problema.

87. Odbor stručnjaka smatra da Model C može zadovoljiti ovu obvezu, pod uvjetom da su ispunjeni određeni uvjeti, a to su:

- da je osigurano dovoljno podučavanja jezika;
- da je to sastavni dio nastavnog programa.

88. Ukoliko su ispunjeni gore navedeni uvjeti, Model C zapravo nadilazi minimalne zahtjeve u odnosu na ovu obvezu. To je zato što uključuje poduku iz drugih predmeta na regionalnom ili manjinskom jeziku.

89. Međutim, provedba Modela C u praksi se znatno razlikuje od jezika do jezika i od mjesta do mjesta. U određenim slučajevima nije jasno koliko se podučavanja jezika provodi. Također postoje dokazi o određenom broju slučajeva u kojima je ta ponuda više „dopunski“, a ne sastavni dio nastavnog programa. Odbor stručnjaka smatra da je tu potreban planirani i strukturirani pristup.

90. U odnosu na srpski, slika je općenito dobra: na područjima u kojima se taj jezik tradicionalno govori dostupan je Model A. Međutim, srpski je predstavnik tijekom terenskog posjeta obavijestio Odbor stručnjaka da je srpska zajednica suočena s ozbiljnim teškoćama na drugim područjima u kojima je srpski uveden u neke škole kao Model C te je dočekan s netrpeljivošću. Čini se da su veliki gradovi, osim Rijeke, pokazali osobitu netrpeljivost. Prema navodima predstavnika, govornici već nekoliko godina pokušavaju uvesti Model C u škole u Kninu. Tijela vlasti izvijestila su da je to sada uspješno izvršeno.

91. Odbor stručnjaka ostaje pri svojem ranijem zaključku o djelomičnom ispunjenju obveza u odnosu na slovački, rusinski i ukrajinski.

Odbor stručnjaka potiče hrvatske vlasti na razvoj planiranog i strukturiranog pristupa provedbi Modela C u praksi na način da ispunjava zahtjeve Povelje vezane uz ovu obvezu.

Srednje školstvo

- c) *i. učine dostupnim dopunsko obrazovanje na relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku; ili*
- ii. učine dostupnim znatan dio dopunskog obrazovanja na relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku; ili*
- iii. poduzmu mjere u okviru dopunskog obrazovanja za nastavu relevantnog regionalnog ili manjinskog jezika kao integralnog dijela školskog programa: ili*
- iv. primijene jednu od mjera predviđenih gore pod i. do iii. barem na one učenike koji, odnosno gdje to odgovara čije obitelji, to žele u dostatnom broju;***

92. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 81. – 84.), Odbor stručnjaka je smatrao da obveza nije ispunjena u odnosu na slovački, rusinski i ukrajinski jezik, budući da nije postojala ponuda srednjoškolskog obrazovanja za te jezike. Odbor stručnjaka potaknuo je hrvatske vlasti da barem uvedu nastavu slovačkog, rusinskog i ukrajinskog jezika u okviru srednjoškolskog obrazovanja. Na temelju tog zapažanja, Odbor ministara uputio je sljedeću preporuku hrvatskim vlastima: da **“ponude [...] na razini [osnovnog i] srednjeg školstva,**

barem poduku rusinskog, slovačkog i ukrajinskog u okviru redovne nastave na područjima na kojima se ti jezici rabe;” [RecChL(2005)2, Preporuka 3].

93. Treće periodično izvješće ne sadrži nikakve konkretne informacije o srednjem školstvu. Međutim, iz podataka dobivenih tijekom terenskog posjeta je jasno da nije bilo promjena od zadnjeg kruga praćenja u odnosu na slovački, rusinski i ukrajinski. Ne postoji ponuda koja ispunjava zahtjev u odnosu na ovu obvezu.
94. U svojim komentarima trećeg periodičnog izvješća, Savez Slovaka je naveo da bi pozdravili uvođenje fakultativne nastave slovačkog jezika u srednjim školama u lloku i Našicama za zainteresirane učenike (vidi str. 4.). To je posebice važno u kontekstu naizgled sve većeg broja učenika koji pohađaju satove slovačkog u osnovnim školama.
95. Predstavnici ukrajinskog i rusinskog su tijekom terenskog posjeta obavijestili Odbor stručnjaka da se za djecu osnovnih i srednjih škola svake godine nudi ljetna škola u trajanju od 10 dana, s po dva sata rusinskog i ukrajinskog jezika svaki dan. U tome sudjeluje oko 100 djece. Odbor stručnjaka smatra da je takva ljetna škola dobra inicijativa. Međutim, to nije dovoljno za ispunjenje zahtjeva u odnosu na ovu obvezu.
96. U odnosu na mađarski jezik, Odbor stručnjaka je tijekom terenskog posjeta izviješten o preprekama u odnosu na osnivanje učeničkog doma za učenike srednjih škola u gore spomenutom Obrazovnom centru u Osijeku. Postojeća zgrada nema kapaciteta za smještaj učenika koji bi koristili učenički dom.
97. Imajući na umu da je pristup obrazovanju od temeljne važnosti (vidi prvo izvješće o ocjeni za Ujedinjeno Kraljevstvo u odnosu na velški jezik (ECRML (2004) 1, točke 96. – 100.)) te da potencijalni učenici za srednje obrazovanje na mađarskom u Osijeku dolaze iz vrlo širokog gravitacijskog područja, uslijed čega je problematično organizirati školski prijevoz, jedina praktična alternativa je smještaj u učenički dom. Odbor stručnjaka potiče tijela vlasti da se povežu s govornicima mađarskog jezika s ciljem poboljšanja pristupa srednjoškolskom obrazovanju na mađarskom jeziku u Hrvatskoj.
98. Izgleda da su hrvatske vlasti, kako na središnjoj, tako i na lokalnoj razini, vrlo spremne odgovoriti na bilo kakvu potražnju za srednjoškolskim obrazovanjem na regionalnim ili manjinskim jezicima. Međutim, potreban je odlučniji i proaktivniji pristup. Iako se čini da postoji prilična razina svijesti među govornicima o mogućnosti da zahtijevaju obrazovanje na manjinskom jeziku, među nekim roditeljima postoji strah da bi ta vrsta obrazovanja na srednjoškolskoj razini mogla biti štetna za tečno poznavanje hrvatskog kod njihove djece. Stručnjak za obrazovanje iz mađarske jezične zajednice obavijestio je Odbor stručnjaka da svi učenici koji prate srednjoškolsko obrazovanje na mađarskom do kraja srednje škole postižu savršenu dvojezičnost (mađarski/hrvatski), bez obzira na njihova početna jezična znanja. To bi se moglo uzeti kao dobar primjer za govornike drugih regionalnih ili manjinskih jezika u Hrvatskoj.
99. Odbor stručnjaka smatra da je roditeljima potrebno prikazati prednosti obrazovanja na regionalnom ili manjinskom jeziku te da ono nema negativan utjecaj na rezultate u znanju hrvatskog jezika.
100. Odbor stručnjaka smatra da je obveza ispunjena u odnosu na talijanski, mađarski, srpski i češki jezik te da nije ispunjena u odnosu na slovački, rusinski i ukrajinski jezik.

Odbor stručnjaka snažno poziva hrvatske vlasti da barem uvedu poduku slovačkog, rusinskog i ukrajinskog jezika u okviru srednjoškolskog obrazovanja.

Tehničko i strukovno obrazovanje

- d) i. *učine dostupnim tehničko i stručno obrazovanje u relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku; ili*
- ii. *učine dostupnim znatan dio tehničkog i stručnog obrazovanja u relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku; ili*

iii. *omoguće u okviru tehničkog i stručnog obrazovanja nastavu relevantnog regionalnog ili manjinskog jezika kao integralnog dijela školskog programa; ili*

iv. *primijene jednu od mjera navedenih gore pod i. do iii. barem na one učenike koji odnosno čije obitelji to žele u broju koji se smatra dostatnim,*

101. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 85.-88.), Odbor stručnjaka je ocijenio da ova obveza nije ispunjena u odnosu na slovački, rusinski i ukrajinski, budući da se činilo da ne postoji tehničko i strukovno obrazovanje na tim jezicima. Odbor stručnjaka nije bio u položaju donijeti zaključak u odnosu na češki jezik. Odbor je potaknuo hrvatske vlasti da barem uvedu nastavu slovačkog, rusinskog i ukrajinskog jezika u okviru tehničkog i strukovnog obrazovanja te da razjasne stanje u pogledu češkog jezika.

102. Treće periodično izvješće navodi predmete i jezike u tehničkom i strukovnom obrazovanju, u Pravitku 2, ali češki, slovački, rusinski i ukrajinski jezik nisu uključeni u tablice. Prema dodatnim podacima koje su dostavile hrvatske vlasti, ne postoji poduka češkog, slovačkog, rusinskog i ukrajinskog u tehničkom i strukovnom obrazovanju, zbog nedostatka potražnje govornika, budući da su učenici rasprišeni u različitim strukovnim programima.

103. Odbor stručnjaka smatra da obveza nije ispunjena u odnosu na slovački, rusinski, ukrajinski i češki.

Visokoškolsko obrazovanje

e)ii. *predvide olakšice za studiranje tih jezika kao nastavnih predmeta na sveučilištima i visokim školama; ili*

104. Odbor stručnjaka je prethodno zaključio da je ova obveza ispunjena za talijanski, češki i slovački. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 89.-93.), Odbor stručnjaka je otkrio nedostatke u odnosu na neke jezike. Stoga je ocijenio da je ova obveza još uvijek tek djelomično ispunjena te je vlasti potaknuo:

- da ubrzaju ponovno uvođenje studija mađarskog jezika na sveučilištima;
- da ojačaju sveučilišni studij srpskog jezika;
- da odmah poduzmu korake s ciljem uvođenja studija rusinskog jezika na sveučilištima i visokoškolskim ustanovama;
- da u svom sljedećem periodičnom izvješću upoznaju Odbor stručnjaka s mjerama poduzetim radi unaprjeđivanja pretpostavki za studiranje ukrajinskog jezika na sveučilištima i visokoškolskim ustanovama;
- da istraže mogućnosti pojednostavljenja i ubrzanja postupka priznavanja sveučilišnih diploma stečenih u trećim zemljama, posebice u Italiji.

105. U svojem zadnjem izvješću o ocjeni (vidi točku 33.), Odbor stručnjaka izrazio je osobitu zabrinutost za rusinski jezik i potrebu za studijem i istraživanjem tog jezika na sveučilištu, s ciljem poboljšanja poduke rusinskog jezika. Potaknuo je hrvatske vlasti na poduzimanje mjera radi promicanja izučavanja i istraživanja rusinskog jezika na sveučilištima ili istovrsnim ustanovama.

106. Predstavnik govornika rusinskog jezika obavijestio je Odbor stručnjaka tijekom terenskog posjeta da su u tijeku pregovori sa Sveučilištem u Zagrebu oko otvaranja katedre za rusinski. Tijela vlasti nisu dostavila nikakve podatke. Odbor stručnjaka ponavlja svoju prethodnu preporuku hrvatskim vlastima te pozdravlja više informacija o kretanjima u tom smislu u sljedećem periodičnom izvješću.

107. Predstavnici govornika mađarskog jezika obavijestili su Odbor stručnjaka o tome da se na Filozofskom fakultetu u Osijeku nudi mađarski. U skladu s podacima prikazanim na web stranici, od akademske godine 2007./2008., sveučilište će nuditi mađarski jezik i književnost kao predmet zajedno s hrvatskim, njemačkim ili engleskim. Sveučilište u Zagrebu ima katedru za mađarski jezik.

108. Na sveučilištu u Zagrebu postoji katedra za srpsku i crnogorsku književnost. Također postoji odsjek za ukrajinski jezik i književnost.

109. U odnosu na preporuku o priznavanju sveučilišnih diploma stečenih izvan Hrvatske, Odbor stručnjaka razumije da je Zakon o priznavanju inozemnih obrazovnih kvalifikacija donesen 2003. godine te da je osnovana nova agencija s ciljem priznavanja sveučilišnih diploma stečenih izvan Hrvatske.

110. Iako pozdravlja pozitivna kretanja u odnosu na rusinski, Odbor stručnjaka smatra da ova obveza za rusinski jezik još nije ispunjena. Čini se da je sada ispunjena za ukrajinski, mađarski i srpski.

Obrazovanje odraslih i trajno obrazovanje

f.ii. ponude takve jezike kao predmete dopunskog obrazovanja i obrazovanja odraslih; ili

111. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 94. – 97.), Odbor stručnjaka je ocijenio da ova obveza nije ispunjena te je potaknuo hrvatske vlasti na poduzimanje mjera na području obrazovanja odraslih i trajnog obrazovanja te da ga s njima upozna u sljedećem periodičnom izvješću.

112. U trećem periodičnom izvješću nisu dane nikakve relevantne informacije.

113. Odbor stručnjaka smatra da ova obveza i dalje nije ispunjena te potiče vlasti da ponude regionalne ili manjinske jezike kao predmete obrazovanja odraslih i trajnog obrazovanja te da o tome izvijeste u sljedećem periodičnom izvješću.

Nastava povijesti i kulture

g. poduzmu mjere koje će osigurati da nastava povijesti i kulture odražava značenje regionalnih ili manjinskih jezika;

114. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 98. – 101.), Odbor stručnjaka je zabilježio kako je, u skladu sa zakonima, 30% nastavnog plana i programa za obrazovanje nacionalnih manjina zamišljeno na način da uključuje posebne značajke povijesti i kulture koje se očituju u regionalnim ili manjinskim jezicima. Međutim, Odbor stručnjaka istaknuo je da se ova obveza također odnosi na osnovni nacionalni nastavni plan i program za učenike koji su govornici hrvatskog jezika, ili barem na nastavni plan i program na odgovarajućim područjima, no o tome nije primio nikakve podatke. Stoga nije bio u položaju donijeti zaključak o ovoj obvezi.

115. Odbor stručnjaka smatra da je ova obveza ispunjena u odnosu na obrazovanje manjina. Budući da u trećem periodičnom izvješću nisu dani nikakvi podaci o osnovnom nacionalnom nastavnom planu i programu, Odbor stručnjaka mora pretpostaviti da ova obveza nije ispunjena u tom pogledu.

Osnovna i dopunska izobrazba nastavnika

h. omogućće osnovno i dopunsko obrazovanje nastavnika potrebnih za primjenu onih stavaka od a) do g) koje je prihvatila ugovorna stranka;

116. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 102.-107.), Odbor stručnjaka je zabilježio nekoliko različitih problema u odnosu na izobrazbu nastavnika za svaki jezik, uz iznimku talijanskog. Utvrdio je da postoji nedostatak strukturnih mjera za izobrazbu nastavnika te potreba za preciznim planiranjem, čak i u slučajevima u kojima je postojala podrška matične države. Ocijenio je da je ova obveza tek djelomično ispunjena te je hrvatske vlasti potaknuo na žurno osmišljanje dugoročne i sustavne strategije na području izobrazbe nastavnika.

117. Slijedom preporuke Odbora stručnjaka, Odbor ministara zatražio je od hrvatskih vlasti da “osmisle suvislu strategiju na području izobrazbe nastavnika [...]” [Preporuka RecChL(2005)2 - Preporuka 4].

118. Hrvatske su vlasti u svojem trećem periodičnom izvješću odgovorile da je izobrazbu nastavnika provodio Zavod za školstvo, međutim nisu dani nikakvi konkretni podaci za manjinske jezike (vidi stranicu 11). U izvješću se nadalje navodi da je Ministarstvo obrazovanja u rujnu 2005. imenovalo savjetnike za nastavu u odnosu na sve jezike iz Dijela III., osim za ukrajinski i rusinski. Prema dodatnim podacima koje su dostavile hrvatske vlasti, dugoročna strukturirana politika obrazovanja i dopunske izobrazbe nastavnika u cjelini ugrađena je u Nacionalnu strategiju: Plan razvoja obrazovnog sustava za razdoblje 2005. – 2010. Odboru stručnjaka nije jasno u kojoj mjeri su pokrivene posebne potrebe za izobrazbom nastavnika u odnosu na regionalne ili manjinske jezike te na koji je to način povezano sa suvislom strategijom.

119. Odbor stručnjaka smatra da je uvođenje savjetnika za nastavu dobar korak prema poboljšanju strukture podrške izobrazbi nastavnika. Međutim, na temelju dokaza dobivenih od nekih savjetnika s kojima se Odbor stručnjaka sastao tijekom terenske posjete, čini se da njihova uloga pokriva nekoliko vidova obrazovanja te da je tu – barem u odnosu na mađarski i talijanski – potrebno osigurati dodatne resurse (vidi također točku 69. gore).

120. U odnosu na ukrajinski i rusinski, Odbor stručnjaka je obaviješten da su učitelji svoje diplome stekli u Vojvodini/Srbiji te da za ukrajinski postoji izobrazba nastavnika na Sveučilištu u Zagrebu. U odnosu na talijanski, Fakultet u Puli pruža tečajeve izobrazbe nastavnika, od kojih neke financira talijanska vlada kroz Talijansku Uniju. Državni ispiti za nastavničku diplomu provode se na hrvatskom jeziku kao sredstvu komunikacije, uključujući predavanje na hrvatskom. Predstavnici govornika talijanskog jezika izrazili su mišljenje da bi to trebalo biti na talijanskom.

121. Odbor stručnjaka pohvaljuje korake koje je poduzela hrvatska Vlada. Međutim, dojam koji je stekao Odbor stručnjaka jest da ne postoji suvisla strategija za izobrazbu nastavnika regionalnih ili manjinskih jezika kao takva, a zbog nedostatka dovoljnih podataka o ovoj točki, Odbor stručnjaka nije u položaju donijeti zaključak o ovoj obvezi te traži preciznije podatke u sljedećem periodičnom izvješću.

Članak 9. – Sudbena vlast

122. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 108.-122.), Odbor stručnjaka utvrdio je da, uz iznimku talijanskog jezika u Istarskoj županiji, ne postoji praktična provedba obveza preuzetih prema članku 9. Treće periodično izvješće navodi da pomanjkanje uporabe regionalnih ili manjinskih jezika u sudskim postupcima također proizlazi iz činjenice da odvjetnici koji zastupaju govornike regionalnog ili manjinskog jezika rijetko i sami govore taj jezik, osim talijanskog u Istarskoj županiji i eventualno mađarskog u Belom Manastiru (vidi stranicu 21).

123. Hrvatske vlasti izvješćuju o negativnom kretanju u odnosu na uporabu regionalnih ili manjinskih jezika u sudskim postupcima, čak i odnosu na talijanski jezik (vidi stranicu 21 trećeg periodičnog izvješća).

Stavak 1.

Ugovorne stranke obvezuju se u pogledu onih područja sudova u kojima broj stalno nastanjenih osoba koje rabe regionalne ili manjinske jezike opravdava mjere navedene u tekstu koji slijedi prema stanju svakog od tih jezika te pod uvjetom da uporaba pogodnosti koje dodjeljuje ovaj stavak ne bude smatrana od strane sudaca kao zapreka za pravilno funkcioniranje sudbenih tijela, da:

- a)ii. ***zajamče optuženome pravo uporabe njegovog/njezinog regionalnog ili manjinskog jezika; i/ili***
- a)iv. ***da izdaju na zahtjev isprave vezane uz pravne postupke na relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku, odnosno da ih učine dostupnim preko tumača i prijevoda bez da zainteresirane osobe zato snose dodatne troškove;***

u građanskom postupku:

- b)ii. ***dopuste, svaki puta kada se stranka treba osobno pojaviti pred sudom da ona može***
- b)iii. ***da omoguće da se isprave i dokazna sredstva mogu predložiti na regionalnom ili manjinskom jeziku, odnosno da se to učini preko tumača i prijevodima;***

u postupcima pred sudovima koji rješavaju upravne predmete

- c.ii. ***dopuste, svaki puta kada se stranka treba osobno pojaviti pred sudom da ona može uporabiti svoj regionalni ili manjinski jezik bez da zato snosi dodatne troškove; i/ili***
- d. ***da poduzmu korake sa ciljem da primjena podstavka i. i iii. iz gore navedenih stavaka b) i c) te svaka neophodna primjena usluge tumača i prijevoda ne izazove dodatne troškove za zainteresirane osobe.***

124. U odnosu na sve obveze prema članku 9., stav ostaje isti. Odboru stručnjaka nisu predloženi nikakvi novi koraci koji bi bili poduzeti u smislu javnog obznanjivanja prava na uporabu regionalnog ili manjinskog jezika u sudskim postupcima bilo koje vrste te se čini da se u praksi regionalni ili manjinski jezici, osim talijanskog te eventualno mađarskog, u praksi ne koriste.

125. Odbor stručnjaka zaključuje da su obveze formalno ispunjene u odnosu na sve jezike, ali u praksi su ispunjene samo u odnosu na talijanski. Odbor stručnjaka potiče vlasti na poduzimanje mjera kojima će osigurati da te obveze budu provedene u praksi za sve regionalne ili manjinske jezike.

Članak 10. – Upravna tijela i javne službe

126. Svaki regionalni ili manjinski jezik, osim slovačkog i ukrajinskog, u ravnopravnoj je i službenoj uporabi u barem jednoj općini. Primjena Povelje, naravno, nije ograničena na ta područja, već pokriva sva područja u kojima postoji tradicionalna prisutnost jezika i dovoljan broj govornika.

127. Prema hrvatskom pravu, na područjima u kojima je jezik u ravnopravnoj i službenoj uporabi u upravnim i javnim tijelima moraju se zapošljavati govornici regionalnih ili manjinskih jezika. Iako članak 22. Ustavnog zakona zahtijeva zastupljenost pripadnika nacionalnih manjina u područnoj i lokalnoj samoupravi, osoba koju se zapošljava ne govori nužno regionalni ili manjinski jezik.

128. Primjerice, tijekom terenskog posjeta je Odbor stručnjaka obaviješten da postoje općine u kojima nije zaposlen niti jedan govornik mađarskog, iako mađarski ima status ravnopravne i službene uporabe. Predstavnici određenih manjih općina privukli su pozornost Odbora stručnjaka na činjenicu da je moguće da u manjim općinama ukupan broj zaposlenika iznosi tek pet. Taj čimbenik, zajedno s proračunskim ograničenjima, u praksi otežava poštivanje zakona.

129. U skladu s dodatnim podacima koje su osigurale hrvatske vlasti, pitanje je svake jedinice lokalne samouprave da odluči da u svojim općim aktima propiše je li poznavanje

jezika preduvjet za određene poslove u upravi. Hrvatske su vlasti dale primjere općina Grožnjan i Brtonigla u kojima je poznavanje talijanskog jezika uvjet za dobivanje posla. Odbor stručnjaka nije stekao saznanja o drugim takvim slučajevima.

130. U svojem drugom izvješću o ocjeni (123. – 134.), Odbor stručnjaka je zapazio nekoliko nedostataka u odnosu na članak 10. stavak 1. Na temelju tih zapažanja, odbor ministara preporučio je da hrvatske vlasti **“poduzmu sve mjere potrebne kako bi se zakonska mogućnost govornika da se služe vlastitim regionalnim ili manjinskim jezikom u odnosima sa svim organima državne uprave potpuno ispunila u praksi” [RecChL(2005)2, Preporuka 5].**

131. Opće zapažanje Odbora stručnjaka jest da postoji tendencija da se provedba članka 10. temelji na različitoj i *ad hoc* osnovi. O tome će podrobnije biti riječi u nastavku. Odbor stručnjaka potiče hrvatske vlasti da usvoje strukturirani i planirani pristup provedbi Povelje.

Tijela državne uprave

Stavak 1.

U okviru upravnih područja države na kojima broj stalno nastanjenih osoba koje se koriste regionalnim ili manjinskim jezicima opravdava mjere koje se navode u tekstu koji slijedi te obzirom na stanje svakog jezika ugovorne stranke se obvezuju u mjeri koja odgovara mogućnostima na:

- a)iii. osiguravanje da korisnici regionalnih ili manjinskih jezika mogu podnositi usmene ili pisane molbe (zahtjeve) te dobiti odgovor u tim jezicima; ili***

132. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 123. – 127.), Odbor stručnjaka je zapazio da se, prema navodima hrvatskih vlasti, ova obveza – u skladu s pravnim okvirom – odnosi na ona područja u kojima je jezik u ravnopravnoj i službenoj uporabi. Međutim, u praksi je Odbor stručnjaka otkrio neke nedostatke. Stoga je ocijenio da je ova obveza tek djelomično ispunjena te je hrvatske vlasti potaknuo na poduzimanje neophodnih mjera kako bi osigurale da se korisnicima regionalnih ili manjinskih jezika omogući podnošenje usmenih i pisanih zamolbi državnim tijelima i dobivanje odgovora na tim jezicima.

133. Odbor stručnjaka je obaviješten da se praktična provedba ove obveze povećala u odnosu na talijanski jezik, ali ne (osim kao što je niže spomenuto) u odnosu na druge regionalne ili manjinske jezike. Dani su proturječni prikazi o opsegu u kojem županijska uprava koristi regionalne ili manjinske jezike pri obavljanju državnih funkcija. Odbor stručnjaka nije dobio konkretne primjere koji bi pokazivali uporabu regionalnih ili manjinskih jezika u ovom kontekstu, a postojali su dokazi iz barem jedne lokalne jedinice u kojoj se govori mađarski da se u ovom kontekstu koristi samo hrvatski.

134. U trećem periodičnom izvješću (stranice 23 i 27), tijela vlasti navode da Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje i policija imaju dužnost koristiti regionalne ili manjinske jezike na područjima u kojima su oni u ravnopravnoj i službenoj uporabi. Međutim, jedini dani konkretni primjeri su simbolična uporaba u zaglavljima dopisa i na pečatima. To nije dovoljno kako bi se ispunila ova obveza.

135. Odbor stručnjaka stoga zaključuje da je ova obveza ispunjena za talijanski te da je formalno ispunjena za druge jezike, ali samo u odnosu na ona područja u kojima postoji ravnopravna i službena uporaba na razini lokalne uprave. Postoje neki dokazi o praktičnoj provedbi u tim područjima. U drugim područjima, u kojima postoji tradicionalna prisutnost regionalnih ili manjinskih jezika i dovoljan broj govornika koji osigurava primjenu Povelje (kao što je Daruvar ili Beli Manastir), čini se da ona nije ispunjena, ali Odboru stručnjaka nedostaju podaci za donošenje zaključka.

b) učine dostupnim javnosti one upravne tekstove i obrasce koji su u široj uporabi na regionalnim ili manjinskim jezicima ili u dvojezičnoj verziji;

136. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 128. – 131.), Odbor stručnjaka je zabilježio da, iako je pravni okvir razvijen, postoje nedostaci u praktičnoj provedbi. Stoga je ocijenio da je obveza ispunjena tek djelomično te je potaknuo hrvatske vlasti da upravne tekstove i obrasce koji su u široj uporabi učine dostupnim javnosti na regionalnim ili manjinskim jezicima ili u dvojezičnoj inačici.

137. Odbor stručnjaka nije stekao spoznaje ni o kakvim upravnim dokumentima državne uprave koji bi sustavno bili dostupni na relevantnim regionalnim ili manjinskim jezicima. Odbor stručnjaka smatra da je ova obveza još uvijek tek djelomično ispunjena.

c) dopuste upravnim tijelima da sastavljaju akte na regionalnom ili manjinskom jeziku.

138. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 132. – 134.), Odbor stručnjaka nije mogao donijeti zaključak o ovoj obvezi, zbog nedostatka konkretnih primjera o izradi dokumenata na drugim područjima, osim na području osobnih iskaznica.

139. U trećem periodičnom izvješću se navodi da je izdan „određen broj dvojezičnih uvjerenja o činjenicama o kojima Ministarstvo unutarnjih poslova vodi službenu evidenciju.“ Nadalje, moguće je izdavati osobne iskaznice na regionalnim ili manjinskim jezicima, u skladu s čl. 9. Ustavnog zakona, neovisno o tome je li jezik u ravnopravnoj i službenoj uporabi. U izvješću se nadalje navodi da je u 2005. godini ukupno izdano 2864 osobnih iskaznica na srpskom, talijanskom i mađarskom jeziku. Od toga, 15 je izdano na područjima u kojima dotični jezik nije u ravnopravnoj i službenoj uporabi. Ovi su podaci potvrđeni tijekom terenskog posjeta. Međutim, predstavnik organizacije za zaštitu ljudskih prava izvijestio je Odbor stručnjaka da su državni službenici u nekim slučajevima odbili zahtjeve za dvojezičnim osobnim iskaznicama navodeći da se iste mogu izdavati samo na područjima u kojima je jezik u ravnopravnoj i službenoj uporabi. A čak i na onim područjima u kojima je jezik u ravnopravnoj i službenoj uporabi, čini se da državni službenici zaposleni na lokalnoj razini nisu bili skloni ispuniti takav zahtjev. Odbor stručnjaka također je obaviješten o nedavnim incidentima kada pripadnicima srpske manjine nije bilo dopušteno potpisati svoje osobne iskaznice ćirilicom. Odbor stručnjaka smatra da su takvi incidenti protivni duhu Povelje.

140. Konačno, izviješteno je da brojni govornici regionalnih ili manjinskih jezika nisu svjesni svojeg prava na traženje dvojezičnih osobnih iskaznica. Po mišljenju Odbora stručnjaka, postoji očita potreba da se osobe unutar regionalne i lokalne države uprave i šira javnost obavijeste o mogućnosti izdavanja isprava na regionalnim ili manjinskim jezicima, što uključuje i srpski jezik te ćirilično pismo. Odbor stručnjaka potiče vlasti da provedu takvo obavješćivanje.

141. Odbor stručnjaka smatra da je ova obveza djelomično ispunjena. Odbor stručnjaka traži od tijela vlasti da u sljedećem periodičnom izvješću dostave precizne informacije o tome koje su isprave dostupne na regionalnim ili manjinskim jezicima te koje je mjere potrebno poduzeti kako bi se državna uprava i šira javnost informirali o mogućnosti dobivanja isprava na dotičnom regionalnom ili manjinskom jeziku, uključujući srpski jezik i ćirilično pismo.

Lokalne i regionalne vlasti

Stavak 2.

Ugovorne stranke se obvezuju da dopuste i/ili potaknu obzirom na lokalna i regionalna tijela vlasti na čijem je području broj stalnih stanovnika koji rabe regionalni ili manjinski jezik takav da opravdava mjere koje se preciziraju u dolje navedenom tekstu:

a) uporabu regionalnog ili manjinskog jezika na području mjesne nadležnosti regionalnog ili lokalnog tijela,

142. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 135. – 139.), Odbor stručnjaka je zabilježio da se – iako se pravni okvir znatno poboljšao – u jedinicama lokalne i područne samouprave gotovo i ne koriste slovački, rusinski i ukrajinski jezik. Odbor stručnjaka je ocijenio da je ova obveza tek djelomično ispunjena.

143. Članak 8. Ustavnog zakona propisuje da se u onim područjima u kojima je regionalni ili manjinski jezik u ravnopravnoj i službenoj uporabi, rad vijeća, uprava i skupština provode na hrvatskom, kao i na dotičnom regionalnom ili manjinskom jeziku.

144. Iz dokaza dobivenih od nekoliko predstavnika govornika regionalnih ili manjinskih jezika, kao i od gradonačelnika općina i gradova u kojima je regionalni ili manjinski jezik u ravnopravnoj i službenoj uporabi, čini se da se regionalni ili manjinski jezik interno koristi samo u onim slučajevima u kojima njegovi govornici predstavljaju veliku većinu djelatnika.

145. Jedina općina u kojoj pripadnici slovačke nacionalne manjine čine više od 1/3 stanovništva (te čak predstavljaju većinu u općinskom vijeću) je općina Punitovci u Osiječko-baranjskoj županiji. U Punitovcima slovački jezik nije u ravnopravnoj i službenoj uporabi, budući da je općinsko vijeće odlučilo drugačije. Stoga se nigdje u Hrvatskoj slovački ne koristi u unutarnjoj upravi.

146. Iako je najveća koncentracija govornika ukrajinskog u općini Bogdanovci u Vukovarsko-srijemskoj županiji, ukrajinski se ne koristi u unutarnjoj komunikaciji ni u područnoj niti u lokalnoj samoupravi, budući da nije u ravnopravnoj i službenoj uporabi ni u kojem dijelu Hrvatske.

147. U dva sela u kojima je rusinski u ravnopravnoj i službenoj uporabi, čini se da postoji određen stupanj unutarnje uporabe rusinskog u okviru seoskih vijeća.

148. Odbor stručnjaka smatra da ova obveza nije ispunjena u odnosu na ukrajinski i slovački jezik, ali je djelomično ispunjena u odnosu na druge regionalne ili manjinske jezike na područjima u kojima su oni u ravnopravnoj ili službenoj uporabi. Na drugim područjima u kojima se regionalni ili manjinski jezici tradicionalno koriste te su stoga zaštićeni u skladu s Poveljom, čini se da ova obveza nije ispunjena, ali Odboru stručnjaka nedostaju podaci na temelju kojih bi mogao donijeti zaključak.

b) mogućnost za korisnike regionalnih ili manjinskih jezika da podnose usmene ili pisane zahtjeve u tim jezicima;

149. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 140. – 144.), Odbor stručnjaka je ocijenio da je ova obveza tek djelomično ispunjena. Potaknuo je hrvatske vlasti na poduzimanje potrebnih mjera radi pune provedbe obveza koje se odnose na uporabu regionalnih ili manjinskih jezika u poslovima iz djelokruga lokalne i područne samouprave, kao i na mogućnost podnošenja usmenih ili pisanih zamolbi tijelima lokalne i područne samouprave na regionalnim ili manjinskim jezicima.

150. U odnosu na talijanski jezik, Odbor stručnjaka je zaprimio nove podatke, kako od tijela vlasti tako i od govornika talijanskog jezika o redovitim poslovima s područnom ili lokalnom samoupravom na talijanskom jeziku, barem na onim područjima u kojima je talijanski u ravnopravnoj i službenoj uporabi.

151. Iz dokaza dobivenih tijekom terenskog posjeta od predstavnika govornika mađarskog jezika, postojala je mogućnost podnošenja zahtjeva na mađarskom.

152. Prema dodatnim podacima koje su dostavile hrvatske vlasti, tamo gdje se ravnopravna i službena uporaba primjenjuje samo na dijelove općine, u praksi se događa da će ljudi koristiti hrvatski u prepisima s upravnim tijelima općine. To najviše pogađa rusinski i češki, a u određenoj mjeri i mađarski.

153. Budući da ukrajinski i slovački jezik nigdje u Hrvatskoj nisu u ravnopravnoj i službenoj uporabi, ne postoji mogućnost podnošenja zahtjeva na tim jezicima.

154. U odnosu na srpski, iz dokaza prikupljenih tijekom terenskog posjeta, od predstavnika govornika srpskog jezika, pripadnici srpske manjine se često ustežu komunicirati s upravnim tijelima na ćirilćnom pismu, budući da se to još uvijek često doživljava kao provokacija.

155. Odbor stručnjaka bilježi da se praktićna provedba ove obveze znatno razlikuje od jezika do jezika i od područja do područja. Postoje primjeri dobre prakse, a i potpuni nedostatak provedbe. Odbor stručnjaka potiće hrvatske vlasti da rade na stvaranju okruženja u kojem će se ljude potićati na korištenje regionalnih ili manjinskih jezika u svojim poslovima s lokalnom i područnom samoupravom, ukoliko to žele.

156. Odbor stručnjaka ima dokaze o tome da je ova obveza u odrećenoj mjeri ispunjena, barem u odnosu na usmene zahtjeve na nekim područjima u kojima ne postoji službena uporaba dotićnog jezika uz hrvatski jezik.

157. Odbor stručnjaka smatra da je ova obveza ispunjena u odnosu na talijanski, da nije ispunjena u odnosu na ukrajinski i slovaćki te da je djelomićno ispunjena u odnosu na druge regionalne ili manjinske jezike.

c) *objavljivanje službenih isprava regionalnih tijela i na relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku;*

158. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi toćke 145. -147.), Odbor stručnjaka nije mogao donijeti zaključak o ovoj obvezi, budući da nije bilo jasno u kojoj mjeri područna samouprava zaista izdaje službene dokumente na regionalnom ili manjinskom jeziku. Odbor je potaknuo hrvatske vlasti da razjasne situaciju u svojem sljedećem periodićnom izvješću.

159. Treće periodićno izvješće ne sadrži informacije o tom pitanju. Prema dopunskim podacima koje su osigurale hrvatske vlasti, niti jedna ųupanija nije obvezna uvesti ravnopravnu i jednaku uporabu regionalnog ili manjinskog jezika, budući da niti jedna nacionalna manjina ne predstavlja više od jedne trećine ukupnog stanovništva niti u jednoj ųupaniji. Stoga ne postoji praktićna provedba ove obveze, osim u odnosu na talijanski jezik u Istarskoj ųupaniji, iako su predstavnici govornika talijanskog istaknuli da razina dvojezićnosti nije uvijek zadovoljavajuća.

160. Odbor stručnjaka zaključuje da je obveza ispunjena u odnosu na talijanski te da nije ispunjena u odnosu na druge jezike.

d) *objavljivanje službenih isprava lokalnih tijela i na relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku;*

161. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi toćke 148. -150.), Odbor stručnjaka je ocijenio da je ova obveza tek djelomićno ispunjena zbog problema praktićne provedbe u nekim općinama gdje je regionalni ili manjinski jezik u ravnopravnoj i službenoj uporabi.

162. Treće periodićno izvješće uglavnom se odnosi na simbolićnu uporabu regionalnih ili manjinskih jezika u službenim dokumentima, primjerice u zaglavljjima dopisa, na štambiljjima i pećatima. Iako Odbor stručnjaka to pozdravlja, ova obveza nadilazi takvu simbolićku uporabu i odnosi se na jezik glavnog sadržaja dokumenta. Slijedom daljnjih informacija sadržanih u izvješću te na temelju dokaza zaprimljenih tijekom terenskog posjeta, lokalna samouprava objavljuje dokumente na jezicima koji su u ravnopravnoj ili službenoj upravi samo na zahtjev, a takvi se zahtjevi rijetko podnose.

163. U cjelini, poloųaj talijanskog jezika se ćini zadovoljavajući.

164. Odbor stručnjaka je stekao saznanja o tome da se barem neki dokumenti u prilićnoj mjeri objavljuju na srpskom (ćirilćno pismo) te na maćarskom u općini Kneųevi Vinogradi. Ćini se da je to slućaj i sa srpskim jezikom (ćirilćnim pismom) u nekim općinama u Vukovarsko-srijemskoj ųupaniji.

165. Odbor stručnjaka bilježi da se praktična provedba ove obveze znatno razlikuje od jezika do jezika i od područja do područja. Postoje primjeri dobre prakse, ali i potpunog nedostatka provedbe. Odbor stručnjaka potiče hrvatske vlasti da rade u smjeru stvaranja okruženja u kojem se lokalne vlasti potiču na objavu službenih dokumenata na regionalnim ili manjinskim jezicima.

166. Odbor stručnjaka smatra da je ova obveza ispunjena za talijanski, da nije ispunjena za ukrajinski i slovački te da je djelomično ispunjena u odnosu na druge jezike.

g) uporaba ili uvođenje ukoliko se to ukaže neophodnim zajedno sa nazivom na službenom jeziku tradicionalnih i ispravnih oblika imena mjesta na regionalnim ili manjinskim jezicima.

167. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 151. – 152.), Odbor stručnjaka zapazio je da i dalje postoje problemi u odnosu na provedbu ove obveze, uključujući ona područja u kojima je regionalni ili manjinski jezik u ravnopravnoj i službenoj uporabi, posebice u Istočnoj Slavoniji. Odbor stručnjaka je stoga ocijenio da je ova obveza tek djelomično ispunjena te je potaknuo vlasti na trenutno poduzimanje koraka radi promicanja uporabe dvojezičnih naziva mjesta.

168. Slijedom preporuke Odbora stručnjaka, Odbor ministara zatražio je od hrvatskih vlasti da **“poduzmu trenutne korake radi uvođenja uporabe dvojezičnih naziva mjesta u svim relevantnim slučajevima” [Preporuka RecChL(2005)2 - Preporuka 6].**

169. U trećem periodičnom izvješću (vidi stranicu 11), hrvatske vlasti navode da će nadležnim tijelima povjeriti praćenje primjene dvojezičnih naziva mjesta. Međutim, dodatne informacije koje su dostavile hrvatske vlasti u kasnijoj fazi samo govore o mogućem nadzoru nadležnih tijela, a ne navode bilo kakav konkretan plan djelovanja. Nadalje se navodi da usvajanje i postavljanje naziva mjesta spada pod nadležnost lokalnih vlasti. Čak i ako je tako, to ne izuzima hrvatske vlasti od njihove odgovornosti da osiguraju provedbu ove obveze.

170. Situacija u odnosu na talijanski jezik čini se zadovoljavajućom.

171. U odnosu na druge jezike, hrvatsko pravo zahtijeva imena mjesta na jezicima različitim od hrvatskog samo ako su dotični jezici u ravnopravnoj i službenoj uporabi. Iz dokaza prikupljenih tijekom terenskog posjeta se čini da su općine općenito riješile to pitanje te da postoji prilična razina praktične provedbe ove obveze. Predstavnici dotičnih regionalnih ili manjinskih jezika (tj. srpskog te (u Punitovcima) slovačkog) objasnili su Odboru stručnjaka da u nekim slučajevima govornici nisu željeli nazive mjesta na svojem jeziku ili pismu. U odnosu na ćirilčno pismo, to se odnosilo i na općine u kojima govornici srpskog jezika čine veliku većinu stanovništva.

172. U odnosu na slovački jezik u Punitovcima, lokalno vijeće koje se sastoji od većine Slovaka odlučilo je da neće imati dvojezične znakove. Predstavnici govornika slovačkog jezika nisu to predstavili kao problem tijekom terenskog posjeta. Odboru stručnjaka nedostaju podaci o situaciji na drugim područjima u kojima se govori slovački.

173. Odbor stručnjaka smatra da je ova obveza ispunjena za talijanski i djelomično ispunjena u odnosu na druge jezike. Ne donosi nikakav zaključak za slovački. Odbor stručnjaka potiče hrvatske vlasti da na lokalnoj razini pokrenu proces savjetovanja s govornicima dotičnog regionalnog ili manjinskog jezika o uporabi dvojezičnih imena mjesta.

Javne službe

Stavak 3.

Ugovorne stranke se obvezuju da u pogledu javnih službi koje su ustanovljene od strane upravne vlasti ili u pogledu osoba koje djeluju u njihovo ime na području na

kome se rabe regionalni ili manjinski jezici, te u skladu sa stanjem svakog jezika i u okviru mogućnosti:

a) omogućće da se regionalni ili manjinski jezici rabe u pružanju usluga javnih službi; ili

174. Ova obveza odnosi se na uporabu regionalnih ili manjinskih jezika u odnosima s tijelima koje pružaju javne usluge, što primjerice uključuje poštansku službu, telekomunikacijske usluge, električnu energiju, javni prijevoz, bolnice itd. (vidi točku 210. drugog izvješća o ocjeni za Njemačku, ECRML (2006)1).

175. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 155. – 158.), Odbor stručnjaka je ocijenio da ova obveza nije ispunjena, budući da na temelju dobivenih podataka nije bilo pokazatelja da se regionalni ili manjinski jezici koriste u javnim službama. Odbor je potaknuo hrvatske vlasti na trenutno poduzimanje koraka kako bi osigurale uporabu regionalnih ili manjinskih jezika u radu javnih službi te ih moli da u sljedećem periodičnom izvješću o tome iznesu opširne podatke.

176. Prema trećem periodičnom izvješću (vidi stranicu 37), Hrvatski zavod za zapošljavanje koristi talijanski jezik u nekim područnim uredima, međutim nije jasno da li ovo nadilazi simboličnu uporabu (barem članak 18. Zakona o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina propisuje simboličnu uporabu).

177. Odbor stručnjaka zapaža malo poboljšanje u odnosu na stvarnu uporabu regionalnih ili manjinskih jezika u kontekstu ove obveze, ali smatra da to nije dovoljno za njezino ispunjenje. Odbor stručnjaka potiče hrvatske vlasti da uspostave strukturirani pristup provedbi ove obveze kako bi osigurale da se regionalni ili manjinski jezici koriste u pružanju tih usluga.

Članak 11. – Sredstva javnog priopćavanja

178. Treće periodično izvješće sadrži podatke o pravnom okviru koji uređuje uporabu regionalnih ili manjinskih jezika u sredstvima javnog priopćavanja. To je članak 18. Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, Zakon o medijima, Zakon o elektroničkim medijima, Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji, Zakon o hrvatskoj izvještajnoj novinskoj agenciji i Zakon o potvrđivanju Europske konvencije o prekograničnoj televiziji.

Stavak 1.

Ugovorne stranke se obvezuju da za korisnike regionalnih ili manjinskih jezika na području na kojima se oni govore u skladu sa stanjem svakog jezika te ovisno o nadležnosti koju ima javna vlast izravno ili neizravno u toj oblasti, te poštivajući načelo neovisnosti i autonomije medija:

a) u mjeri u kojoj radio i televizija imaju karakter javne službe:

iii. sačine adekvatne odredbe s ciljem da odgovorni za radio emisije ponude programe na regionalnim ili manjinskim jezicima;

179. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 159. – 168.), Odbor stručnjaka je ocijenio da ova obveza nije ispunjena u odnosu na televizijske programe. Nekoliko je govornika izrazilo pritužbe u odnosu na jedinu televizijsku emisiju za manjine “Prizma” koja prikazuje neodgovarajuću folklornu sliku.

180. Vežano uz radijske programe, obveza je ispunjena u odnosu na talijanski, mađarski, češki i slovački, a uslijed nedostatka podataka nije bilo moguće donijeti nikakav zaključak za srpski, rusinski i mađarski. Odbor stručnjaka potaknuo je vlasti da u suradnji s govornicima regionalnih ili manjinskih jezika poduzmu neophodne mjere radi:

- razvoja televizijskih emisija za svaki pojedini jezik

- uvođenja ponude radijskih emisija na srpskom, rusinskom i ukrajinskom, i to prema modelima korištenim za druge jezike, ako takve emisije već ne postoje.

181. Na temelju ovog zapažanja, Odbor ministara usvojio je preporuku upućenu hrvatskoj Vladi da **“omogućuje govornicima jezično prepoznatljiviju i značajniju prisutnost na javnoj televiziji, a prisutnost na lokalnim radijskim postajama prošire i na one jezike koji još ne uživaju tu pogodnost;”** [RecChL(2005)2, Preporuka 7].

182. Čini se da odgovor koji su hrvatske vlasti dale u svojem trećem periodičnom izvješću na preporuku Odbora ministara (vidi stranicu 12) upućuje na to da se do sada situacija u praksi u odnosu na osiguranje televizijskih i radijskih programa nije promijenila od zadnjeg kruga praćenja.

183. U odnosu na prvi dio preporuke, treće periodično izvješće navodi tri televizijske emisije o nacionalnim manjinama (vidi stranicu 38), međutim, čini se da se još uvijek samo emisija pod nazivom „Prizma“ emitira na regionalnim ili manjinskim jezicima. Tijekom terenskog posjeta, govornici svih regionalnih ili manjinskih jezika izrazili su još jednom svoje nezadovoljstvo u odnosu na ovu emisiju koja je prema njihovom mišljenju neodgovarajuća prema duljini emitiranja i sadržaju.

184. U odnosu na nacionalnu televiziju, predstavnici gotovo svih regionalnih ili manjinskih jezika zatražili su da se ponuda televizijskih programa vrati na format sličan onom koji je postojao prije 1991., kada su postojale zasebne emisije posvećene svakoj nacionalnoj manjini. Posebice su predstavnici govornika mađarskog i slovačkog izrazili želju za zasebnim televizijskim emisijama. Predstavnici govornika mađarskog su tijekom terenskog posjeta obavijestili Odbor stručnjaka o bilateralnom sporazumu koji je Hrvatski Sabor zaključio s Mađarskom 1995. godine, u kojem se – između ostalog – uređuje obnova neovisnog televizijskog studija u Osijeku. Međutim, Odbor stručnjaka nije obaviješten je li u ovom pitanju ostvaren kakav napredak. Odbor stručnjaka pozdravio bi daljnje podatke o tom pitanju u sljedećem periodičnom izvješću.

185. Odbor stručnjaka obaviješten je da su prema novom Zakonu o elektroničkim medijima na raspolaganju subvencije za one elektroničke medije koji u svojim emisijama koriste manjinske jezike. U 2006. godini, 16 televizijskih i radio kuća prijavilo se za te subvencije.

186. Prema podacima dobivenim tijekom terenskog posjeta, od 2002. se na TV Osijeku, koji je javni televizijski program, emitira tjedna 30-minutna emisija na mađarskom. Iako pozdravlja mađarsku emisiju na TV Osijeku, Odbor stručnjaka s razočaranjem zapaža da preporuka Odbora ministara u drugim pogledima nije provedena.

187. U odnosu na drugi dio preporuke Odbora ministara, predstavnici srpske manjine obavijestili su Odbor stručnjaka da se srpski jezik koristi na nekoliko lokalnih radio postaja u Slavoniji, ali niti jedna od njih nije javna postaja.

188. Čini se da je situacija u odnosu na rusinski i ukrajinski jezik slična. Postoje 10-minutne tjedne emisije na svakom od tih jezika na privatnoj radio postaji u Vukovaru, ali ne postoje emisije na javnim radio postajama.

189. U odnosu na televizijske emisije, Odbor stručnjaka zaključuje da obveza i dalje nije ispunjena, osim u odnosu na mađarski, za koji se smatra da je ispunjena. Što se tiče radija, Odbor stručnjaka smatra da ova obveza i dalje nije ispunjena u odnosu na srpski, ukrajinski i rusinski.

Odbor stručnjaka potiče hrvatske vlasti na uvođenje jezično prepoznatljivije i značajnije prisutnosti regionalnih ili manjinskih jezika na javnoj televiziji.

- d) ***poticati i/ili olakšati proizvodnju i distribuciju audio i audiovizuelnih ostvarenja na regionalnim ili manjinskim jezicima.***

190. U nedostatku bilo kakvih mjera na ovom području, Odbor stručnjaka je u drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 169.-171.) ocijenio da obveza nije ispunjena te je snažno pozvao vlasti na uvođenje mjera kojima će se omogućiti financiranje proizvodnje audio i audio-vizualnih ostvarenja na regionalnim ili manjinskim jezicima.

191. Treće periodično izvješće (vidi stranicu 42) sadrži podatke o CD-u koji je financirala država, pod naslovom „Glazbena baština nacionalnih manjina u Hrvatskoj” (30.000,00 kn). Osim toga, Odbor stručnjaka nije stekao saznanja o bilo kakvim drugim audio ili audiovizualnim ostvarenjima, a ne postoje nikakvi posebni fondovi ili programi usmjereni prema proizvodnji takvih ostvarenja. Iako se nacionalne manjine mogu prijaviti u okviru općeg programa financiranja, ne postoje sredstva koja bi bila konkretno raspoređena za ovu vrstu proizvodnje kakva je predviđena ovom obvezom.

192. Iako Povelja ne navodi konkretno koji bi oblik trebale imati mjere poticanja i /ili olakšavanja, one bi, primjerice, mogle obuhvaćati tehničku potporu, izravnu ili neizravnu financijsku potporu (kao što je kupnja radova na regionalnim ili manjinskim jezicima od strane škola, javnih knjižnica, kulturnih ustanova ili javnih radio ili televizijskih kuća) itd. (vidi točku 436. drugog izvješća o ocjeni u odnosu na Njemačku ECRML (2006)1).

193. Odbor stručnjaka smatra da ova obveza nije ispunjena.

e) ii. da potaknu i/ili olakšaju objavljivanje novinskih članaka na regionalnim ili manjinskim jezicima na redovnoj osnovi;

194. U drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 172. – 177.), Odbor stručnjaka je ocijenio da ova obveza nije ispunjena u odnosu na mađarski jezik. Činilo se da je ispunjena za talijanski, iako je izviješteno da je financijska potpora jednim novinama znatno smanjena. Odbor stručnjaka ocijenio je da obveza nije ispunjena u odnosu na srpski, slovački, rusinski i ukrajinski jezik. U odnosu na češki jezik, nije mogao donijeti zaključak. Odbor je pozvao hrvatske vlasti na poduzimanje neophodnih mjera radi poticanja i/ili omogućavanja objave novinskih članaka na srpskom, slovačkom, rusinskom i ukrajinskom jeziku na redovnoj osnovi te je zatražio dodatne podatke u odnosu na situaciju s češkim jezikom.

195. U svojem trećem periodičnom izvješću, hrvatske vlasti navode iznose državnih sredstava namijenjenih objavi novina i časopisa na regionalnim ili manjinskim jezicima za godinu 2005. (vidi stranice 46-48). U odnosu na češki, postoji tjednik “Jednota”, a za srpski je tu tjednik “Novosti”.

196. Odbor stručnjaka smatra da sljedeći čimbenici vode zaključku da je obveza ispunjena u odnosu na češki i srpski:

- Tjedno se izdaju časopisi koji su u potpunosti na regionalnom ili manjinskom jeziku
- U tim časopisima postoje članci u kojima se objavljuju vijesti

197. Državna su sredstva također namijenjena izdanjima na slovačkom, rusinskom i ukrajinskom. Međutim, budući da su to mjesečnici, Odbor stručnjaka zaključuje da obveza nije ispunjena u odnosu na te jezike.

Stavak 3.

Ugovorne stranke se obvezuju osigurati da će interesi korisnika regionalnih ili manjinskih jezika biti predstavljeni ili uzeti u obzir u okviru onih tijela koje će se ustrojiti u skladu sa pravnim propisima sa ciljem da se zajamči sloboda i pluralizam medija.

198. U svojem zadnjem izvješću o ocjeni (vidi točku 179.), Odbor stručnjaka je zapazio da je član Savjeta za nacionalne manjine iz jedne manjine bio član Vijeća za radio i televiziju, ali da nije jasno zastupa li taj član zaista interese govornika regionalnih ili manjinskih jezika te

postoji li odgovarajući sustav kojim bi se osiguralo da su zastupljeni interesi govornika tih jezika.

199. Tijekom terenskog posjeta, vladini su predstavnici obavijestili Odbor stručnjaka da je regulatorno tijelo odgovorno za medije sada Vijeće za elektroničke medije. Ne postoje zakoni ili sustavi kojima bi se osiguralo da interesi korisnika regionalnih ili manjinskih jezika budu zastupljeni u tom Vijeću.

200. Odbor stručnjaka smatra da ova obveza nije ispunjena.

Članak 12. Kulturne djelatnosti i ustanove

Stavak 1

Ugovorne stranke se obvezuju u pogledu kulturnih aktivnosti i ustanova - naročito knjižnica, videoteka, kulturnih centara, muzeja, arhiva, akademija, kazališta i kina kao i u pogledu književnih djela i filmova, govornih oblika kulturnog izražavanja, festivala i kulturne industrije, uključivši inter alia uporabu novih tehnologija - na području na kojem se takvi jezici rabe te u mjeri u kojoj su javne vlasti nadležne, imaju vlast, odnosno ulogu na tom polju da:

- a) *ohrabruju one oblike izražavanja i inicijative koji su specifični za regionalne ili manjinske jezike te da učine dostupnim na različite načine djela proizvedena na tim jezicima;***

201. Kao što je spomenuto u prvom izvješću o ocjeni (vidi točku 101.), kulturne aktivnosti vezane uz regionalne ili manjinske jezike financira Vladin ured za nacionalne manjine (vidi također čl. 7., stavak 1.d ovog izvješća). Tijekom terenskog posjeta Hrvatskoj, predstavnici regionalnih ili manjinskih jezika bili su općenito zadovoljni sustavom financiranja koji podržava kulturnu autonomiju. Neke se aktivnosti financiraju putem natječaja, kao što su publikacije, kulturni projekti i događanja. Drugi izvor financiranja je lokalna samouprava.

202. Iako je Odbor stručnjaka zaprimio i neke pritužbe, osobito u odnosu na prijave za državno financiranje, u cjelini je potpora koju pružaju hrvatske vlasti na pohvalnoj razini. Među komentarima predstavnika određenih jezika bili su: nedostatak dugoročnog financiranja, što je kočilo neke projekte i nejasni kriteriji za prijavu. Tijela vlasti odgovorila su na ovaj komentar na način da su osigurala izobrazbu i pomoć u ispunjavanju obrazaca za prijavu.

203. Odbor stručnjaka smatra da je ova obveza ispunjena.

- g) *ohrabruju i/ili olakšavaju osnivanje tijela odgovornih za sakupljanje, arhiviranje, predstavljanje ili objavljivanje djela proizvedenih u regionalnim ili manjinskim jezicima;***

204. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi točke 184. – 186.), Odbor stručnjaka je ocijenio da je ova obveza ispunjena u odnosu na pisana izdanja, ali nije ispunjena u odnosu na audio i audiovizualna ostvarenja, što se može i vidjeti u odnosu na nedostatak audio i audiovizualnih produkcija (također vidi čl. 11.d.).

205. Hrvatske vlasti obavijestile su Odbor stručnjaka, u dodatnim informacijama iz ožujka 2007., da je Vlada Saboru iznijela prijedlog za osnivanje Hrvatskog audiovizualnog centra. Kao dio njegovih brojnih aktivnosti, Centar treba promicati vrijednosti i aktivnosti koje se odnose na zaštitu audio-vizualnog naslijeđa.

206. Uzete zajedno, čini se da bi one mogle omogućiti audiovizualnom centru da djeluje kao tijelo odgovorno za radove koji se proizvode na regionalnim ili manjinskim jezicima, kao što je to zamišljeno u okviru ove obveze. Međutim, trenutačno se ne čini da on ispunjava tu ulogu. Odbor stručnjaka želio bi dobiti daljnje podatke o ovome u sljedećem periodičnom

izvješću. Međutim, u međuvremenu, Odbor stručnjaka smatra da ova obveza još uvijek nije ispunjena u odnosu na audiovizualna ostvarenja.

Članak 13. – Gospodarski i društveni život

Stavak 1.

Ugovorne stranke obvezuju se da u pogledu gospodarskih i socijalnih aktivnosti na cijelom državnom području:

- c) suprotstave postupcima zasnovanim s ciljem da se obeshrabri uporaba regionalnih ili manjinskih jezika u svezi gospodarskih ili socijalnih djelatnosti;***

207. U svojem drugom izvješću o ocjeni (vidi 191. – 193.), Odbor stručnjaka je izvijestio da nije uočio nikakvu praksu one vrste o kojoj govori ova odredba. Međutim, Odbor stručnjaka nije donio zaključak o ovoj obvezi, budući da nije imao saznanja o postojanju mjera koje bi imale za cilj obeshrabriti praksu koja se protivi uporabi regionalnih ili manjinskih jezika.

208. Odbor stručnjaka nije zaprimio nikakve nove podatke vezano uz ovu obvezu, osim da je među govornicima određenih regionalnih ili manjinskih jezika postojala nevoljkost za korištenje vlastitog jezika u određenim okolnostima zbog straha od netrpeljivosti drugih. Odbor stručnjaka zauzima stajalište da su za ispunjenje ove obveze potrebni pozitivni koraci tijela vlasti, kao što je podizanje svijesti i promidžba snošljivosti prema regionalnim ili manjinskim jezicima. Odbor stručnjaka bi pozdravio dodatne podatke u sljedećem periodičnom izvješću o bilo kakvim koracima koje hrvatske vlasti u ovom smislu poduzimaju te će donijeti zaključak u svjetlu tih podataka.

Članak 14. – Prekogranična razmjena

“Ugovorne stranke se obvezuju:

- a) da primjenjuju postojeće bilateralne i multilateralne sporazume koji ih povezuju sa državama u kojima se isti jezik rabi u istom ili sličnom obliku, ili ukoliko se ukaže potreba da nastoje zaključiti takve sporazume s ciljem da se podupiru kontakti između korisnika istog jezika u odgovarajućim državama na područjima kulture, obrazovanja, informiranja, stručnog obrazovanja i doškovanja;***

209. Treće periodično izvješće (vidi stranicu 49) spominje sporazum između Republike Hrvatske i Srbije i Crne Gore iz studenog 2004. o zaštiti prava hrvatske manjine u Srbiji i Crnoj Gori te srpske manjine u Hrvatskoj.

210. Daljnji podaci koje su osigurale hrvatske vlasti odnose se na bilateralne sporazume s Mađarskom i Italijom o pravima manjina (vidi također prvo izvješće o ocjeni, točku 108.). Također, između ostalih, postoje sporazumi sa Slovačkom, Češkom Republikom i Ukrajinom o suradnji na područjima kulture i obrazovanja. Prema dodatnim podacima koje su osigurale hrvatske vlasti, ti sporazumi sadrže odredbe vezane uz kulturne aktivnosti nacionalnih manjina.

211. Odbor stručnjaka smatra da je ova obveza i dalje ispunjena.

Hrvatska je Vlada pozvana komentirati sadržaj ovog izvješća u skladu s člankom 16. stavak 3. Povelje. Ti su komentari primljeni i priloženi u Prilogu II.

Na temelju ovog izvješća i svojih nalaza, Odbor stručnjaka je svoje prijedloge iznio Odboru ministara radi upućivanja preporuka Hrvatskoj. Istodobno, naglasio je kako bi hrvatske vlasti, osim tih općih preporuka, trebale povesti računa o detaljnijim opažanjima sadržanim u glavnom dijelu izvješća.

Na svojoj 1021. sjednici održanoj 12. ožujka 2008. godine, Odbor ministara usvojio je Preporuku upućenu Hrvatskoj, a koja je sadržana u Dijelu B ovog dokumenta.

Glava 3. Zaključci

3.1. Zaključci Odbora stručnjaka o tome kako su hrvatske vlasti reagirale na preporuke Odbora ministara

212. Odbor stručnjaka svjestan je relativno kratkog vremena između usvajanja preporuka Odbora ministara i terenskog posjeta. Sljedeću bi ocjenu trebalo čitati u tom svjetlu.

Preporuka br. 1:

“ (da) u svjetlu situacije na terenu i opažanja koje je Odbor stručnjaka iznio u svom izvješću pojedinačno navedu, u trećem periodičnom izvješću, općine na koje se trebaju primjenjivati obveze iz Dijela III Povelje, te preispitaju izjavu priloženu instrumentu o ratifikaciji;”

213. Treće periodično izvješće ne sadrži nikakve konkretne podatke o područjima općina na koje se odnosi primjena Dijela III. Povelje. Nedostatak takvih podataka i dalje predstavlja prepreku u praćenju provedbe Povelje, uz činjenicu da dosad nisu poduzeti nikakvi koraci kako bi se preispitala izjava priložena instrumentu o ratifikaciji. Hrvatske su vlasti izjavile da će ponovno razmotriti to pitanje te dati mišljenje o tome u četvrtom periodičnom izvješću.

Preporuka br. 2

“ promiču osviještenost i snošljivost prema regionalnim ili manjinskim jezicima i kulturama koje oni predstavljaju kao sastavnom dijelu kulturne baštine Hrvatske, i to kako u općem nastavnom planu i programu na svim razinama obrazovanja, tako i u sredstvima javnog priopćavanja;”

214. Na području obrazovanja, hrvatske vlasti nisu dostavile nikakve konkretne podatke o mjerama poduzetim za promicanje osviještenosti i snošljivosti prema regionalnim ili manjinskim jezicima, uključujući podatke o tome je li ovo pitanje uključeno u novi nastavni plan i program koji će se uvesti od školske godine 2007/08.

215. Na području sredstava javnog priopćavanja, iako Zakon o elektroničkim medijima sadrži odredbe usmjerene prema promicanju snošljivosti i razumijevanja prema pripadnicima nacionalnih manjina te korištenje regionalnih ili manjinskih jezika, čini se da se situacija na terenu nije promijenila. Govornici regionalnih i manjinskih jezika osobito su ogorčeni na privatne medije koji prema njihovim tvrdnjama pokazuju tendenciju prema objavljivanju senzacionalističkih vijesti o nacionalnim manjinama te ih prikazuju u negativnom svjetlu.

216. Iako su hrvatske vlasti svjesne potrebe za provođenjem kampanja za podizanje svijesti i dodatne izobrazbe u ovom pogledu, ne postoje podaci o tome jesu li takve inicijative već pokrenute.

Preporuka br. 3

“ponude predškolski odgoj i naobrazbu na rusinskom i ukrajinskom jeziku, a na razini osnovnog i srednjeg školstva, barem poduku rusinskog, slovačkog i ukrajinskog u okviru redovne nastave na područjima na kojima se ti jezici rabe;”

217. Hrvatske vlasti ističu da predškolski odgoj spada u nadležnost lokalne samouprave te da predškolski odgoj na rusinskom i ukrajinskom nije osiguran zbog nedostatka interesa govornika tih jezika. Međutim, dokazi prikupljeni tijekom terenskog posjeta proturječe tome, budući da govornici ukrajinskog i rusinskog namjeravaju otvoriti trojezičnu predškolsku ustanovu.

218. Odbor stručnjaka nije dobio nikakve podatke u odnosu na predškolski odgoj na slovačkom te se stoga čini da za slovački nije osiguran nikakav oblik predškolskog obrazovanja.

219. U odnosu na nastavu rusinskog, ukrajinskog i slovačkog ili nastavu na tim jezicima unutar redovitih školskih sati, na te se jezike primjenjuje jedino Model C. Prema hrvatskim vlastima, Model C je poseban nastavni program koji se sastoji od pet školskih sati tjedno o jeziku i kulturi dotične nacionalne manjine. Međutim, nije jasan opseg u kojem se relevantni jezik podučava u Modelu C.

220. Uz to, obrazovanje prema Modelu C osigurava se na fleksibilni način, ovisno o ljudskim, prostornim i drugim raspoloživim kapacitetima te o tome odlučuje svaka pojedina škola. To znači da se satovi mogu odvijati unutar ili izvan uobičajenog rasporeda sati te da se broj sati isto razlikuje i da negdje iznosi samo 2 sata tjedno. U praksi se čini da se nastava prema Modelu C gotovo uvijek odvija kao dodatak redovitom rasporedu.

221. Vezano uz srednjoškolsko obrazovanje, u odnosu na slovački, rusinski i ukrajinski nije došlo ni do kakvih promjena od zadnjeg kruga praćenja, iako su neki predstavnici govornika tih jezika izrazili želju za takvim obrazovanjem.

222. Čini se da su hrvatske vlasti općenito, kako na središnjoj, tako i na lokalnoj razini vrlo spremne odgovoriti na svaki zahtjev za srednjoškolskim obrazovanjem na regionalnim ili manjinskim jezicima. Iako se čini da postoji prilična razina svijesti među govornicima tih jezika da zahtijevaju obrazovanje na jeziku manjine, među nekim roditeljima postoji strah da će ova vrsta obrazovanja na srednjoškolskoj razini biti štetna za tečno poznavanje hrvatskog kod njihove djece. Stoga je potreban odlučniji i proaktivniji pristup, a roditeljima je potrebno prikazati prednosti obrazovanja na regionalnom ili manjinskom jeziku, naglašujući da ono ne utječe negativno na rezultate u znanju hrvatskog jezika.

Preporuka br. 4

“osmisle suvislu strategiju na području izobrazbe nastavnika i osiguraju odgovarajuće nastavne materijale za odgoj i obrazovanje na manjinskim jezicima;”

223. Prema hrvatskim vlastima, dugoročna strukturirana politika obrazovanja i usavršavanja nastavnika u cjelini ugrađena je u Nacionalnu strategiju: Plan razvoja obrazovnog sustava za razdoblje 2005.-2010. Međutim, nije jasno u kojoj mjeri su pokrivene konkretne potrebe za izobrazbom nastavnika u odnosu na regionalne ili manjinske jezike te na koji je to način povezano sa suvislom strategijom.

224. Ministarstvo obrazovanja je 2005. godine imenovalo stručne savjetnike za nastavu, za sve jezike iz Dijela III., osim za ukrajinski i rusinski. Čini se da je to dobar korak prema poboljšanju strukture potpore izobrazbi nastavnika. Čini se da njihova uloga pokriva nekoliko vidova obrazovanja te je u odnosu na neke jezike savjetnicima potrebno omogućiti veće resurse.

225. U odnosu na nastavne materijale, čini se da su teškoće kod dobivanja odgovarajućih nastavnih materijala bile vezane uz velik broj različitih službeno odobrenih udžbenika i praktičnu teškoću da ih se sve prevede. Prema hrvatskim vlastima, donesena je odluka o smanjenju broja službeno odobrenih udžbenika, koja stupa na snagu od rujna 2007. Službeno odobreni udžbenici bit će stavljeni na raspolaganje besplatno, uključujući inačice na regionalnim ili manjinskim jezicima. Ukoliko se to učini za sve jezike pokrivene Dijelom III., to bi bilo u skladu s ovom preporukom.

Preporuka br. 5

“ poduzmu sve mjere potrebne kako bi se zakonska mogućnost govornika da se služe vlastitim regionalnim ili manjinskim jezikom u odnosima sa svim organima državne uprave, potpuno ispunila u praksi;”

226. Ne čini se da su dosad poduzeti bilo kakvi koraci kako bi se ispravio nedostatak praktične provedbe ravnopravne i službene uporabe regionalnih ili manjinskih jezika u odnosima s relevantnim organima državne uprave. Postoje naznake da se regionalni ili manjinski jezici na lokalnoj razini koriste u nekim slučajevima, i to na *ad hoc* osnovi.

227. Hrvatske vlasti tvrde da su problemi do kojih je došlo u provedbi ovog zakona sada riješeni kroz izravne kontakte među nadležnim tijelima i predstavnicima govornika dotičnih jezika. Osim jednog primjera koji se odnosi na talijanski jezik, a koji je naveden u trećem periodičnom izvješću, nije jasno kako su ti problemi riješeni u praksi.

Preporuka br. 6

“ poduzmu trenutne korake radi uvođenja uporabe dvojezičnih naziva mjesta u svim relevantnim slučajevima;”

228. Hrvatske vlasti kažu da će postojati mogući nadzor nadležnih tijela, međutim ne navode bilo kakav konkretan plan djelovanja. Nadalje, tvrde da je usvajanje i postavljanje naziva mjesta u nadležnosti lokalnih vlasti. To, međutim, ne oslobađa hrvatske vlasti na središnjoj razini od njihove odgovornosti da osiguraju provedbu ove obveze.

229. Iz dokaza prikupljenih tijekom terenskog posjeta, čini se da je ovo pitanje općenito riješeno u općinama na onim područjima u kojima su regionalni ili manjinski jezici u ravnopravnoj ili službenoj uporabi te da postoji prilična razina praktične provedbe ove obveze.

Preporuka br. 7

“ omogućće govornicima jezično prepoznatljiviju i značajniju prisutnost na javnoj televiziji, a prisutnost na lokalnim radijskim postajama prošire i na one jezike koji još ne uživaju tu pogodnost;”

230. Čini se da odgovor koji su hrvatske vlasti dale u svojem trećem periodičnom izvješću na preporuke Odbora ministara (vidi str. 12) ukazuje na to da se zasad, usprkos dobrim namjerama, situacija u praksi nije promijenila od zadnjeg kruga praćenja u odnosu na osiguranje televizijskih i radijskih programa.

231. U odnosu na javnu televiziju, na regionalnim ili manjinskim jezicima emitira se emisija pod nazivom „Prizma“. Međutim, govornici svih regionalnih ili manjinskih jezika još su jednom izrazili svoje nezadovoljstvo tom emisijom koja je po njihovom mišljenju neodgovarajuća prema duljini emitiranja i sadržaju.

232. Prema podacima zaprimljenim tijekom terenskog posjeta, od 2002. se na TV Osijeku, koji je javni televizijski program, emitira tjedni 30-minutni program na mađarskom. Odbor stručnjaka nije stekao saznanja o bilo kojim drugim programima na javnoj televiziji na regionalnim ili manjinskim jezicima.

233. U odnosu na regionalne radio postaje, preporuka se odnosi na srpski, rusinski i ukrajinski jezik. Iz podataka dobivenih tijekom terenskog posjeta, sva tri jezika se koriste na lokalnim radio postajama u većoj ili manjoj mjeri. Međutim, niti jedna od tih postaja nije javna.

234. Odbor stručnjaka je obaviješten da su prema novom Zakonu o elektroničkim medijima na raspolaganju subvencije za one elektroničke medije koji koriste manjinske jezike u svojim programima.

Preporuka br. 8

“pojasne narav tradicionalne prisutnosti slovenskog jezika u Hrvatskoj, i to u suradnji s govornicima tog jezika.”

235. Hrvatske vlasti potvrđuju da postoji tradicionalna naseljenost osoba, pripadnika slovenske nacionalne manjine u nekim koncentriranim područjima uz granicu sa Slovenijom. Stoga Odbor stručnjaka smatra da je slovenski jezik koji ispunjava uvjete za zaštitu u skladu s Dijelom II. Povelje.

3.2. Nalazi Odbora stručnjaka u trećem krugu praćenja

A. Odbor stručnjaka cijeni dobru suradnju koju je imao s hrvatskim vlastima, posebice u odnosu na organizaciju trećeg terenskog posjeta te podatke osigurane za vrijeme posjeta, tijekom kojeg se odvijao otvoreni i iskreni dijalog, nastavljajući se na trend poboljšane suradnje s hrvatskim vlastima od zadnjeg kruga praćenja. Isto tako, podaci sadržani u trećem periodičnom izvješću Hrvatske bili su sveobuhvatniji nego u ranijim izvješćima. Ta poboljšana komunikacija odražava bolje ozračje za zaštitu regionalnih ili manjinskih jezika u Hrvatskoj, kao rezultat dugoročne politike hrvatskih vlasti.

B. Međutim, Odbor stručnjaka žali činjenicu što u cjelini, izvješće Hrvatske ne odgovara na brojne zahtjeve za konkretnim podacima iznesene u drugom izvješću o ocjeni, a čini se da hrvatske vlasti nisu reagirale niti na većinu preporuka Odbora stručnjaka i Odbora ministara. Nedostatak traženih podataka u odnosu na brojne obveze smanjuje učinkovitost mehanizma praćenja te otežava Odboru stručnjaka donošenje ocjene o tome jesu li na terenu napravljene bilo kakve promjene ili pomaci. Odbor stoga nije bio u stanju ocijeniti provedbu određenog broja obveza te se morao osloniti isključivo na podatke pribavljene tijekom terenskog posjeta.

C. Hrvatske su vlasti ipak u nekoliko vidova pokazale da ozbiljno shvaćaju zaštitu i promidžbu regionalnih ili manjinskih jezika te je zabilježen određen broj osobito pozitivnih koraka. Čini se da se koordinacija između središnje i lokalnih vlasti poboljšala, kao i savjetovanje s predstavnicima govornika regionalnih ili manjinskih jezika na lokalnoj i državnoj razini. To je omogućeno uspostavom sustava vijeća nacionalnih manjina. Iako još uvijek postoje problemi u odnosu na prihvaćenost vijeća u nekim lokalnim samoupravama te iako postoji nedostatak resursa i izobrazbe, čini se da vlada već rješava neka od tih pitanja. Proračun raspoređen za potrebe nacionalnih manjina, a time i regionalnih ili manjinskih jezika povećan je za više od 30%, iako se čini da se govornici tih jezika još uvijek u određenim kontekstima oslanjaju na podršku matičnih država.

D. Općenito se čini da su hrvatske vlasti bile vrlo otvorene za potrebe i želje govornika regionalnih ili manjinskih jezika. Kao što je spomenuto u dva prethodna izvješća o ocjeni, postojeće zakonodavstvo osigurava dobru osnovu za to. Međutim, provedba Povelje od država stranaka zahtijeva proaktivni pristup svakoj preuzetoj obvezi, dok se hrvatske vlasti često zadovoljavaju činjenicom da nije bilo ni zahtjeva niti pritužaba govornika regionalnih ili manjinskih jezika. Iako se čini da su brojni govornici regionalnih ili manjinskih jezika prilično dobro obaviješteni o svojim pravima, vlada treba na proaktivniji način poticati uporabu tih jezika u određenim područjima javnog života, uključujući ona u kojima u prošlosti nije postojala takva praksa. To je još i važnije u kontekstu sve manjeg broja govornika regionalnih ili manjinskih jezika, tendencije prema asimilaciji i smanjenju uporabe regionalnih ili manjinskih jezika u upravi. Dobra nedavna inicijativa vlade bila je da se roditelji sustavno obavještavaju o mogućnostima za obrazovanje na regionalnim ili manjinskim jezicima.

E. Teritorijalni domašaj primjene Povelje i izjava priložena instrumentu o ratifikaciji i dalje uzrokuju zabrinutost Odbora stručnjaka, kao što je već spomenuto u posljednjim izvješćima o ocjeni. I dalje postoje temeljne teškoće kod ocjene provedbe Povelje koje su rezultat toga (vidi točke 49. – 56. gore).

F. U odnosu na talijanski jezik, stanje je i dalje općenito dobro, položaj tog jezika je razmjerno snažan.

G. Mađarski jezik je također u razmjerno snažnom položaju. Situacija na području obrazovanja je u cjelini dobro razvijena, iako postoje neke praktične teškoće. Poboljšanja su ostvarena na sveučilišnoj razini gdje je sada moguće studirati mađarski kao predmet. Čini se da su govornici mađarskog manje zadovoljni neujednačenom primjenom Zakona o ravnopravnoj i službenoj uporabi i činjenicom da još uvijek ne postoji službena uporaba mađarskog uz hrvatski u Belom Manastiru, glavnom upravnom centru na području u kojem živi većina govornika mađarskog.

- H. Situacija s češkim jezikom i dalje je dobra na području obrazovanja. Međutim, na području sudstva i uprave, uporaba češkog je vrlo slaba. U gradu Daruvaru, nedostatak statusa češkog kao službenog jezika uz hrvatski priječi primjenu Povelje.
- I. Slovački, rusinski i ukrajinski kao regionalni ili manjinski jezici u manje širokoj uporabi još uvijek su u ranjivoj situaciji, zbog sve manjeg broja govornika. Situacija se malo poboljšala u odnosu na obrazovanje Slovaka. Ne postoji predškolski odgoj ni na jednom od tih jezika. Na raspolaganju je osnovnoškolsko obrazovanje prema Modelu C. Još uvijek ne postoji srednjoškolsko obrazovanje na slovačkom, ukrajinskom ili rusinskom. Uz to, postoji potreba da se roditelji obavijeste o prednostima dvojezičnog obrazovanja. Sva tri jezika su razmjerno nevidljiva u javnom životu – ni slovački niti ukrajinski nisu u ravnopravnoj i službenoj uporabi niti u jednom dijelu Hrvatske.
- J. Zbog velike jezične bliskosti između hrvatskog i srpskog, ne postoje teškoće u usmenoj komunikaciji u javnom životu. S druge strane, međutim, usprkos pozitivnim kretanjima, govornici srpskog često se ustežu koristiti vlastiti jezik i pismo u poslovima s javnim tijelima zbog straha od netrpeljivosti te zbog toga što bi hrvatsko stanovništvo takav pristup moglo doživjeti kao provokaciju. Prilično negativno prikazivanje Srbije u hrvatskim medijima koje je još uvijek prisutno, odražava se na stav prema govornicima srpskog jezika u Hrvatskoj.
- K. U odnosu na slovenski jezik, hrvatske su vlasti potvrdile da postoje područja uz granicu sa Slovenijom na kojima postoji tradicionalna prisutnost slovenskog jezika. Slovenski stoga ispunjava uvjete da bude zaštićen u skladu s Dijelom II. Povelje.
- L. Imenovanje stručnih savjetnika za nastavu za regionalne ili manjinske jezike stvara važnu strukturu podrške obrazovanju, kao i način za poboljšanje komunikacije među govornicima tih jezika i tijela nadležnih na području obrazovanja. Zahvaljujući njihovim brojnim odgovornostima i višestrukim zadaćama koje obavljaju, potrebno je više resursa i djelatnika. Opća situacija na području obrazovanja i dalje je dobra u odnosu na talijanski, srpski i mađarski, a poboljšala se i za češki, ali je i dalje loša za slovački, rusinski i ukrajinski.
- M. Izjava spomenuta u Nalazu E gore i dalje stvara nepotrebne prepreke punoj provedbi, posebice na područjima sudstva i uprave. Također, čak i na onim područjima na kojima su jezici u ravnopravnoj i službenoj uporabi, ti se jezici često malo ili uopće ne koriste u praksi. Čini se da ne postoji uporaba regionalnih ili manjinskih jezika u odnosima sa sudovima, uz iznimku talijanskog, a čini se u nekim slučajevima i mađarskog. Uporaba u upravi je najjača na onim područjima u kojima govornici predstavljaju veliku većinu stanovništva. Na drugim područjima se čini da je jezik sveden na simboličku uporabu te da se koristi samo na zahtjev govornika, a čini se da su takvi zahtjevi vrlo rijetki.
- N. Vezano uz medije, situacija je u odnosu na televiziju u cjelini nezadovoljavajuća. Format televizijskih programa na regionalnim ili manjinskim jezicima je neodgovarajući u smislu duljine emitiranja i sadržaja. Uz to, posebice u određenim privatnim medijima, postoji tendencija prikazivanja nacionalnih manjina u negativnom svjetlu.

Prilog I: Instrument o ratifikaciji Povelje od strane Republike Hrvatske

Rezerva sadržana u instrumentu o ratifikaciji, pohranjenom 5. studenog 1997. – izv. hrv./eng.

Sukladno članku 21. Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, Republika Hrvatska izjavljuje da se u odnosu na Republiku Hrvatsku neće primjenjivati odredbe članka 7. stavak 5. Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima.

Obuhvaćeno razdoblje: 01.03.98 -

Prethodna izjava se odnosi na članak: 7

Izjava sadržana u instrumentu o ratifikaciji, položenom 5. studenog 1997. – izv. hrv./eng.

Na temelju članka 2. stavka 2. i članka 3. stavka 1. Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, Republika Hrvatska izjavljuje da će u odnosu na talijanski, srpski, mađarski, češki, slovački, rusinski i ukrajinski jezik primjenjivati sljedeće odredbe Povelje:

- iz članka 8.:

stavak 1. podstavci a (iii.), b (iv.), c (iv.), d (iv), e (ii.), f (ii.), g, h;

- iz članka 9.:

stavak 1. podstavci a (ii.) a (iv.), b) (ii.) b (iii.), c (ii.) c (iii.), d;

stavak 2. podstavak a;

- iz članka 10.:

stavak 1., podstavci a (iii.) a (iv.), b, c;

stavak 2., podstavci a, b, c, d, g;

stavak 3., podstavci a, b, c;

stavak 5.;

- iz članka 11.:

stavak 1., podstavci a (iii.), d, e (ii.);

stavak 2.;

stavak 3.;

- iz članka 12.:

stavak 1., podstavci a, f, g;

- iz članka 13.:

stavak 1. , podstavci a, b, c;

- članak 14.

Obuhvaćeno razdoblje: 01.03.98. –

Prethodna izjava se odnosi na članak (članke): 10., 11., 12., 13., 14., 2., 3., 8., 9.

Izjava sadržana u instrumentu o ratifikaciji, položenom 5. studenog 1997. – izv. hrv./eng.

U odnosu na članak 1. stavak b) Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima Republika Hrvatska izjavljuje da se prema hrvatskom zakonodavstvu pojam »teritorij na kojem se upotrebljavaju regionalni ili manjinski jezici« odnosi na ona područja na kojima su, na temelju članka 12. Ustava Republike Hrvatske i članaka 7. i 8. Ustavnog zakona o ljudskim pravima i slobodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina, jedinice lokalne samouprave svojim statutima uvele službenu uporabu manjinskog jezika.

Obuhvaćeno razdoblje: 01.03.98. -

Prethodna izjava se odnosi na članak: 1.

Prilog II: Komentari Vlade Republike Hrvatske

Primjedbe Republike Hrvatske povodom III. Izvješća Odbora stručnjaka o primjeni Europske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima od strane Republike Hrvatske

Poštovani,

Kao nositelj izrade Izvješća o primjeni Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima Ministarstvo pravosuđa razmotrilo je ocjene stanja i preporuke Odbora stručnjaka. Hrvatske vlasti pozdravljaju utvrđivanje pozitivnog razvoja u primjeni Povelje od strane RH u mnogim područjima. Međutim, hrvatske vlasti ne nalaze utemeljenim pojedine ocjene stanja sadržane u izvješću, te izražavaju zabrinutost s nekim od zaključaka i preporuka. U svrhu dodatnog razjašnjavanja tih pitanja dostavljaju se slijedeće primjedbe.

U prvom redu ocijenjeno je da ocjene stanja i preporuke polaze od stajališta koje odstupa od dosadašnje prakse i ne uzima u cijelosti u obzir napredak u položaju nacionalnih manjina ostvaren od podnošenja II. periodičkog Izvješća.

1) U dijelu u kojem se daje osvrt na preporuke iznesene temeljem II. Izvješća, u III. Izvješću izrijekom se navodi da jedina bitna preporuka koja nije razmatrana, a biti će razmatrana do podnošenja IV. Izvješća je ona preporuka koja se tiče određivanja polja područja primjene Povelje i navodnog problema u vezi sa deklaracijom uloženom pri ratifikaciji instrumenta.

U odnosu na ocjenu da nema informacija o provedbi preporuke broj 1. donijete povodom II. Izvješća o preispitivanju izjave o području primjene Povelje ističe se da je Vlada Republike Hrvatske preuzela obvezu razmotriti ovo pitanje do podnošenja IV. Izvješća. Kako navedeno pitanje traži pažljivu pripremu, takva proces nije mogao značajno napredovati u ograničenom vremenu između usvajanja preporuka 2. nadzornog kruga od strane Odbora ministara (rujan 2005) i rok za podnošenje trećeg izvješća (rujan 2006). Tu je činjenicu priznao i Odbor stručnjaka u odjeljku 212 Izvješća. Hrvatske vlasti izražavaju žaljenje da te okolnosti nisu bile uzete u obzir pri ocjenjivanju njihovih odgovora na to pitanje u trećem nadzornom krugu (vidjeti odjeljke 49 do 59, te 212 i 213).

2) U odnosu na ocjenu vezano za predškolsko obrazovanje na manjinskim jezicima daje se sljedeće očitovanje: Djeca pripadnici nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj mogu biti uključena u programe predškolskog odgoja i biti sufinancirana u skupini programa javnih potreba u predškolskom odgoju na nekoliko razina:

- a) Osnivanjem dječjih vrtića za djecu pripadnike nacionalnih manjina;
- b) Ustrojavanjem posebnih odgojnih skupina za djecu pripadnike nacionalne manjine u sklopu već postojećeg dječjeg vrtića, ako ima najmanje sedmero djece koja bi polazila predškolski program na jeziku nacionalne manjine;
- c) Ustrojavanjem dvojezičnih programa za djecu pripadnike nacionalne manjine u područjima gdje je dvojezičnost zakonski uređena;
- d) Uključivanjem djece pripadnika nacionalnih manjina u redovite odgojne skupine s mogućnošću njegovanja jezika, kulture i običaja nacionalne manjine.

Do sada se Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa nitko nije obratio niti pokazao zainteresiranost za ustrojem programa predškolskog odgoja za djecu pripadnike slovenske, rusinske i ukrajinske nacionalne manjine. Ukoliko se pojavi potreba za tim programima, a o čemu bi Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa trebalo biti obaviješteno, neće biti zapreke za njihovim ustrojem.

U odnosu na ocjenu da slovenski jezik spada pod zaštitu dijela II. Povelje na temelju njegove tradicionalne i teritorijalne prisutnosti u RH, ističemo da Republika Hrvatska smatra da za isto nema utemeljenja. Dok tradicionalna prisutnost slovenskog jezika u Hrvatskoj

nije upitna, hrvatske vlasti su dosada u brojnim prilikama isticale da govornici slovenskog jezika nisu koncentrirani u određenim područjima, te stoga ne zadovoljavaju zahtjev teritorijalne prisutnosti.

Unatoč tom, Odbor u članku 45 Izvješća tvrdi da

'U njihovim odgovorima na dodatni upitnik, hrvatske su vlasti potvrdile da postoji tradicionalno naseljavanje pripadnika slovenske nacionalne manjine u nekim koncentriranim područjima uzduž granice sa Slovenijom.'

Stvarni sadržaj citiranog odgovora sadrži međutim značajno različitu izjavu kako slijedi: 'Iako članovi slovenske zajednice žive po cijeloj Hrvatskoj, njihova prisutnost je jača na području Istre, Kvarnera, Gorskog Kotara i Međimurja, no uglavnom su koncentrirani u gradovima – Zagrebu, Rijeci, Puli, Splitu, Šibeniku i Dubrovniku.'

Takva izjava ne može biti smatrana potvrdom teritorijalnog karaktera slovenskog jezika u Hrvatskoj od strane svakog iole upoznatog sa hrvatskim zemljopisom. Ona također jasno određuje da većina govornika slovenskog jezika žive u velikim hrvatskim gradovima diljem cijele zemlje.

U tu svrhu, ponavljaju se slijedeći argumenti:

Polazeći od definicije sadržane u stavku 1. točka c. Povelje područje koje naseljavaju pripadnici slovenske nacionalne manjine ukazuje da se u slučaju slovenskog jezika ne radi o teritorijalnom jeziku, budući da je najveći dio pripadnika slovenske nacionalne manjine nastanjen na drugim područjima u Republici Hrvatskoj, a ne na području uz granicu sa Slovenijom kako to smatra Odbor. Specifični govori u ovom području zajednički su za hrvatsko i slovensko stanovništvo kao zajednički govori hrvatskog jezika i ne može se smatrati da predstavljaju korpus slovenskog jezika. U prilog ovakvom stajalištu ide i činjenica da je Ministarstvo kulture svojim rješenjima iz srpnja 2007. godine koja se dostavljaju u prilogu zaštitilo govor na području općine Huma na Sutli i općine Bednja koje graniče sa Slovenijom kao nematerijalno kulturno dobro Republike Hrvatske.

Ulaženjem u utvrđivanje okolnosti dali je neki jezik teritorijalni ili ne Odbor treba pažljivo razmotriti da li njegovi zaključci mogu rezultirati uvođenjem nepotrebne političke dimenzije u pitanje od isključivo znanstvenog karaktera – u ovom slučaju o karakteru pojedinih govora i njihove pripadnosti nekom jezičnom korpusu. Ovo tim prije što na području Republike Hrvatske ne postoje nikakvi problemi oko položaja slovenskog jezika.

Da je tome tako ukazuje i očitovanje Vijeća slovenske nacionalne manjine iz kojeg proizlazi da je učenje slovenskog jezika organizirano na svim drugim područjima, osim u spomenutim pograničnim područjima budući da, se slovenski jezik kao neteritorijalni javlja kod daleko većeg broja govornika na drugim područjima. Pored toga krug jezika na koje se Republika Hrvatska obvezala primjenjivati Povelju utemeljen je na članku 3. stavku 1. Povelje koji ne postavlja nikakva ograničenja prilikom davanja izjave o krugu jezika na koje će se Povelja primijeniti. Međutim, kao što je i prikazano u svim dosadašnjim Izvješćima Republika Hrvatska je potpuno otvorena u podršci uporabe i afirmacije pojedinih manjinskih jezika. Na to ukazuje i financiranje različitih oblika očuvanja manjinskih jezika od strane države, kao i potpora za učenje manjinskih jezika kad god je za to pokazan i najmanji interes. Činjenica je da Republika Hrvatska podupire kulturne aktivnosti pripadnika nacionalnih manjina koje na taj način predstavljaju i zaštitu, te poticanje uporabne manjinskih jezika. Iz IV. Izvješća o provedbi Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina te utrošku sredstava i iz državnog proračuna proizlazi da je u 2006. godini putem Ministarstva kulture financijski potpomognut rad književnog izdavaštva i knjižnice Slovenskog kulturnog društva „Istra“ u Puli, te financiranje knjižnice I.G. Kovačić u Karlovcu. Za pripadnike slovenske nacionalne manjine u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2006. godinu putem dviju udruga osigurana su sredstva u iznosu od 150.000,00 kuna za tiskanje mjesečnog informativnog biltena, mjesečnika « Planika » i četvero-mjesečnika « Novi odmev » na slovenskom jeziku. Na temelju postojeće prakse u odnosu na afirmaciju manjinskih jezika smatramo da su Republici Hrvatskoj ostvareni uvjeti za različite oblike uporabe manjinskih jezika.

U odnosu na slovenski jezik višekratno je istaknuto da nikada nije postavljen ni jedan zahtjev u odnosu na nadležna tijela niti je izražena volja za bilo kojim oblikom službene uporabe slovenskog jezika. Stoga, ne može se očekivati da državna ili lokalna vlast osobama koje su se nacionalno odredile kao Slovenci nameće uporabu slovenskog jezika, ako isti za to ne pokazuju interes. S druge strane svaki oblik očuvanja nacionalne kulture nailazi na potporu, bilo da se radi o djelovanju udruga ili kroz druge kulturne aktivnosti. Ovakav stav očuvanja kulturnih posebnosti izražen je u odnosu na sve skupine koje imaju potrebu očuvati svoje kulturni identitet.

3) U odnosu na predloženu preporuku Odbora stručnjaka o pružanju informacija od strane hrvatskih vlasti o primjeni članka 3. Povelje u područjima u kojima regionalni i manjinski jezici nisu u službenoj uporabi, ali tradicionalna prisutnost i dovoljan broj govornika upućuje na primjenu Povelje, Vlada Republike Hrvatske će unatoč tome što smatra da je područje primjene manjinskih jezika u dovoljnoj mjeri određeno, a kako je i uvodno istaknuto u predstojećem razdoblju ponovno razmotriti izjavu danu u odnosu na područje primjene Povelje i o svojem stajalištu izvijestiti u IV. Izvješću.

4) U odnosu na predloženu preporuku koja se odnosi na poticanje promocije svijesti i tolerancije prema manjinskim jezicima u općim nastavnim programima, na svim razinama obrazovanja i medijima, potrebno je naglasiti da je Vlada Republike Hrvatske prepoznala potrebu provođenja kampanje u javnosti putem medija, a isto tako kroz dodatnu edukaciju svih stručnih službi o značenju ostvarivanja prava nacionalnih manjina kao integralnog dijela hrvatskog društva.

5) U odnosu na predloženu preporuku koja se odnosi na razvijanje planiranog i strukturiranog pristupa provedbi poučavanja na manjinskim jezicima (Model C), potrebno je istaknuti sljedeće: Pripadnici nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj ostvaruju pravo na obrazovanje na jeziku i pismu nacionalne manjine temeljem Ustava, Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i Zakona o obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina. Pripadnici nacionalnih manjina, kroz postojeći zakonski okvir, pravo na obrazovanje ostvaruju u jednom od 3 modela (A, B ili C). Nastava se odvija prema planu i programu hrvatskoga odgojno-obrazovnog sustava. Cjelokupna nastava na jeziku i pismu nacionalnih manjina sastavni je dio sustava školstva s tim što se specifičnosti manjine ostvaruju kroz učenje materinskoga jezika i kulture, odnosno dodatnih sadržaja u predmetima jezika i književnosti, povijesti, zemljopisa, glazbene i likovne kulture. U svim modelima uz svoj jezik pripadnici nacionalnih manjina imaju obvezni program hrvatskoga jezika i pisma u istom broju sati kao i materinskog jezika.

Djeca pripadnici rusinske i ukrajinske nacionalne manjine ostvaruju pravo na obrazovanje po Modelu C (njegovanje jezika i kulture) i to na području Brodsko-posavske županije. Za pripadnike manjina koje nemaju institucionalno organiziran nijedan oblik nastave, jezik i pismo i specifičnosti manjina njeguju organiziranjem ljetnih i zimskih škola ili u vidu dopisno-konzultativne nastave.

Za učenike pripadnike rusinske i ukrajinske nacionalne manjine, koji nisu obuhvaćeni obrazovanjem po Modelu C, redovito se i kontinuirano organiziraju ljetne škole čiji rad financijski potpomaže Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa iz Državnog proračuna. Ljetnu školu, koju je u 2007. godini organizirao Savez Rusina i Ukrajinaca Republike Hrvatske za ukupno 145 učenika, isto je Ministarstvo sufinanciralo sa 145.000,00 kn.

Uprava za zajedničke programe Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, koja je nadležna za problematiku manjina u Republici Hrvatskoj, nije zaprimila niti jedan zahtjev od strane Saveza slovenskih društava u Republici Hrvatskoj kojim bi se od Ministarstva tražila suglasnost za ustroj odnosno organiziranje nastave njegovanja slovenskog jezika i kulture za učenike pripadnike slovenske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj. Ukoliko se pojavi potreba za navedenim programom, neće biti zapreke za ustrojem istog.

6) Vezano na preporuku koja se odnosi na poduzimanje potrebnih mjera u svrhu osiguranja govornicima mogućnosti korištenja manjinskih jezika u komunikaciji sa tijelima državne uprave, ističemo da Vlada Republike Hrvatske posebno vodi računa da

nadležna tijela državne uprave poduzmu sve potrebne korake iz svog djelokruga kako bi se govornicima manjinskih jezika omogućilo u punoj mjeri ostvarivanje prava na ravnopravnu službenu uporabu svojeg jezika u skladu sa zakonom.

7) U odnosu na preporuku kojom se potiče na značajniju zastupljenost govornika na njihovom jeziku na javnoj televiziji, kao i na razvijanje postojanja regionalnih radio stanica i za one jezike koji tu mogućnost još ne koriste, ovim putem ističemo da se kroz sustav praćenja rada javne televizije nastavljaju započete aktivnosti na prilagođavanju programa namijenjenog nacionalnim manjinama u skladu sa standardima određenim Poveljom i to na slijedeći način:

Provedba članka 18. Ustavnog zakona koji uređuje ostvarivanje prava nacionalnih manjina u pogledu medija, ostvaruje se na temelju članaka 5. i 11. Zakona o medijima, članaka 9., 10., 12. i 57. Zakona o elektroničkim medijima i članka 5. Zakona o Hrvatskoj radioteleviziji. Pripadnici nacionalnih manjina mogu sukladno Zakonu o elektroničkim medijima i Zakonu o medijima osnivati radio i televizijske kuće, te mogu ostvarivati potpore za proizvodnju programskih sadržaja predviđene navedenim zakonskim propisom.

Člankom 56. i 57. Zakona o elektroničkim medijima osnovan je Fond za poticanje pluralizma i raznovrsnosti medija, sredstvima kojega se između ostalog potiče proizvodnja i objavljivanje sadržaja elektroničkih medija na lokalnoj i regionalnoj razini koji su od javnog interesa, a osobito su važni za nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj. Odluku o dodjeli sredstava Fonda donosi Vijeće za elektroničke medije. Sredstva Fonda počela su se dodjeljivati 2005. godine.

Člankom 5. Zakona o medijima također je predviđena potpora za poticanje proizvodnje i objavljivanja programskih sadržaja medija, koji se odnose na ostvarivanje prava na javno informiranje i na obaviještenost pripadnika nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj te pokretanje novih tiskanih medija, osobito lokalno neprofitnih medija te medija i manjinskih udruga. Ova potpora dodjeljuje se iz državnog proračuna.

Također je Hrvatska radiotelevizija prema članku 5. Zakona o Hrvatskoj radioteleviziji dužna proizvoditi i/ili objavljivati emisije namijenjene informiranju pripadnika nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj. Hrvatska radiotelevizija je teme o nacionalnim manjinama obrađivala u specijaliziranoj emisiji «Prizma», kao i gotovo u svim dijelovima programa u skladu s programskim sadržajima i žanrovima pojedinih programa (npr. dokumentarni film – Dokumentarni program, koncert – Zabavni program, vijesti – dnevne emisije Informativnog programa, povijesni kalendar događanja – TV kalendar, običaji i kulturne posebnosti nacionalnih manjina – emisije redakcije pučke i predane kulture unutar Programa za kulturu i sl.). „City Folk“ (gradski ljudi) nova je emisija je o stanovnicima europskih metropola čiju trećinu stanovnika čine oni koji svoje podrijetlo smatraju manjinskim. Emisija Mozaičkog programa „Život uživo“ jednom na tjedan bavi se i problemima nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj.

Hrvatski radio program za nacionalne manjine emitira se u sklopu Prvog programa Hrvatskog radija i regionalnih radiopostaja (Rijeka, Pula i Osijek), a financijski podupire program za češku nacionalnu manjinu na Radio Daruvaru (radiopostaja izvan sustava Hrvatskoga radija). Također u Međunarodnom programu Hrvatskoga radija «Glas Hrvatske» emitira nekoliko emisija namijenjenih manjinama u Hrvatskoj i to na srednjem i kratkom valu, te putem satelita i interneta.

U odnosu na istro-rumunjski jezik zadovoljstvo nam je obavijestiti da je u rujnu 2007. godine Ministarstvo kulture donijelo rješenje koje se dostavlja u prilogu, a kojim je istro-rumunjski jezik dobio svojstvo nematerijalnog kulturnog dobra i kao takav upisan u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske - Listu zaštićenih kulturnih dobara. Na ovaj način također je pokazana briga s kojom RH pristupa zaštiti svih kulturnih različitosti, pa tako i zaštiti manjinskih jezika.

B. Preporuka Odbora ministara Vijeća Europe o primjeni Povelje od strane Hrvatske

VIJEĆE EUROPE

ODBOR MINISTARA

Preporuka br. RecChL(2008)1 Odbora ministara o primjeni Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima od strane Hrvatske

*(usvojena od strane Odbora ministara dana 12. ožujka 2008.
na 1021. sjednici zamjenika ministara)*

Odbor ministara,

u skladu s člankom 16. Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima;

uzimajući u obzir instrument o ratifikaciji, koji je Hrvatska dostavila 5. studenoga 1997. godine;

primivši na znanje ocjenu Odbora stručnjaka za Povelju u vezi s njenom primjenom od strane Hrvatske;

primivši na znanje komentare koje su hrvatske vlasti iznijele u vezi sa sadržajem izvješća Odbora stručnjaka;

imajući na umu da se ova ocjena temelji na informacijama koje je Hrvatska dostavila u svom trećem periodičnom izvješću, dopunskim informacijama koje su dostavile hrvatske vlasti, informacijama koje su dostavila tijela i udruge zakonito osnovane u Hrvatskoj i informacijama koje je Odbor stručnjaka pribavio tijekom svog „terenskog posjeta“,

primivši na znanje komentare koje su hrvatske vlasti iznijele u vezi sa sadržajem izvješća Odbora stručnjaka;

preporuča da hrvatske vlasti povedu računa o svim opažanjima Odbora stručnjaka te da prvenstveno:

1. dostave informacije o primjeni Dijela III. Povelje na onim područjima u kojima regionalni ili manjinski jezik nije u „jednakoj ili službenoj uporabi“, ali svejedno postoji tradicionalna prisutnost i dovoljan broj govornika tog regionalnog ili manjinskog jezika za primjenu Povelje;
2. poduzmu praktične korake za promicanje osviještenosti i snošljivosti u odnosu na regionalne i manjinske jezike i kulture koje oni predstavljaju kao sastavni dio kulturne baštine Hrvatske, kako u općem nastavnom planu i programu na svim razinama obrazovanja tako i u medijima;
3. razviju planski i strukturirani pristup provedbi nastave regionalnog ili manjinskog jezika (Model C) na način koji ispunjava zahtjeve Povelje kao što je prikazao Odbor stručnjaka;
4. uvedu nastavu slovačkog, rusinskog i ukrajinskog u srednjoškolsko obrazovanje;
5. poduzmu mjere kako bi osigurali da govornici regionalnih ili manjinskih jezika svoje jezike mogu koristiti u praksi, u odnosima s odgovarajućim organima državne uprave;

6. uvedu jezično prepoznatljivu i značajniju prisutnost regionalnih ili manjinskih jezika na javnoj televiziji, a prisutnost na regionalnim radijskim postajama prošire i na one jezike koji još ne uživaju tu pogodnost.